

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

**Významné krajinné prvky Hlucka v předmětech na 2. stupni
základní školy**

Bakalářská práce

Veronika LENHARTOVÁ

Vedoucí práce: Mgr. Peter Mackovčín, Ph.D.

Olomouc 2021

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo):	Veronika Lenhartová (R18485)
Studijní obor:	Geografie (kombinace Bi-Z)
Název práce:	Významné krajinné prvky Hlucka v předmětech na 2. stupni základní školy
Title of thesis:	Significant landscape components Hluk region in the articles on the 2nd degree elementary school
Vedoucí práce:	Mgr. Peter Mackovčin, Ph.D.
Rozsah práce:	76 stran, 4 vázané přílohy
Abstrakt:	<p>V bakalářské práci se zabývám analýzou vybraných učebnic zeměpisu a přírodopisu pro 2. stupeň základní školy za účelem zjištění výskytu termínu významné krajinné prvky a souvisejících pojmů. Analyzován je také Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a Školní vzdělávací program základní školy v Hluku u Uherského Hradiště. Další část práce obsahuje fyzickogeografickou charakteristiku zájmového území. V praktické části práce je na základě analyzovaných učebnic vytvořen návrh učebního textu určeného pro základní školu v Hluku, který shrnuje téma významných krajinných prvků a ochrany přírody a krajiny. Na základě pojmů užívaných v učebním textu je vytvořen slovníček se základními pojmy souvisejícími s významnými krajinnými prvky určen pro žáky a vyučující.</p>
Klíčová slova:	významné krajinné prvky, ochrana přírody a krajiny, krajina, Hlucko, učební text

Abstract:

In the bachelor's thesis I deal with the analysis of the chosen textbooks of geography and biology for the 2nd degree elementary school to find out if the term significant landscape components and related concepts are appeared in these textbooks. Also the framework educational program of elementary education and the school educational program of the elementary school in Hluk near Uherské Hradiště are analyzed. The next part of the thesis contains the physicalgeographical characteristics of the area of interest. In the practical part of the thesis is created the textbook of the significant landscape components and the protection of the nature and landscape for the elementary school in Hluk based on the analyzed textbooks. There is created vocabulary of the concepts related to the significant landscape components for students and teachers based on the concepts used in the textbook.

Keywords:

significant landscape components, protection of the nature and landscape, landscape, Hluk region, textbook

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Petera Mackovčina, Ph.D. s využitím literárních a internetových zdrojů, které jsou v práci uvedeny.

V Olomouci dne 12. 5. 2021

podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce panu Mgr. Peteru Mackovčínovi, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady a ochotu při konzultacích. Dále děkuji rodině a příteli za trpělivost a podporu při psaní této práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Veronika LENHARTOVÁ
Osobní číslo: R18485
Studijní program: B1501 Biologie
Studijní obor: Biologie
Geografie
Téma práce: Významné krajinné prvky Hluka v předmětech na 2. stupni základní školy
Zadávací katedra: Katedra geografie

Zásady pro vypracování

Hlavním cílem bakalářské práce je zhodnotit vybrané učebnice zeměpisu a přírodopisu pro 2. stupeň základní školy a zjistit míru výskytu tématu VKP a souvisejících pojmů. Následně analyzovat rámcový vzdělávací program a školní vzdělávací program vybrané základní školy v Hluku na Zlínsku. V rámci ucelenosti vytvořit slovníček se základními pojmy souvisejícími s tématem zelená infrastruktura jako informační bázi pro vyučující zeměpisu a přírodopisu. Na základě analýzy vybraných učebnic sestavit v praktické části práce výukový model určený pro zvolenou základní školu, jehož nejdůležitější částí je učební text, který komplexně shrnuje téma významných krajinných prvků a zelené infrastruktury.

The main aim of the thesis is to evaluate chosen textbooks of geography and biology for the 2nd degree elementary school and find out if the topic SLC is appeared in these textbooks. Also, the general educational program and the school educational program of the elementary school in Hluk near Uherské Hradiště are analyzed. Because of the complexity, there is also created vocabulary of the main terms related to the green infrastructure for geography and biology teachers. In the practical part of the thesis is created the teaching model of the SLC and green infrastructure for the elementary school in Hluk.

Rozsah pracovní zprávy: 5 000 – 8 000 slov
Rozsah grafických prací: Podle přeb zadání
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam doporučené literatury:

- Burešová, J. (2015). Krajiny Evropy – jako téma vyučování zeměpisu na středních školách. Diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci.
Chalupa, P. a kol. (2015). Zeměpis 9: pro základní školy. Česká republika. Vyd. 2. SPN – pedagogické nakladatelství a.s. 112 s.
Hofmann, E. a kol. (2003). Integrované terénní vyučování. Nakladatelství Brno: Paido. 123 s.
Kolečka, J. (2014). Přírodní krajiny České republiky. Katalog typů přírodních krajín. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita. 359 s.
Hrabec J. a kol. (2017). Zvláště chráněná území přírody Zlínského kraje. Vydal Zlínský kraj, tisk Kodiak s.r.o., 265 s.
Korvas P., Hofmann E. (2008). Orientace v přírodě. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita. 96 s.
Kolektiv (2013). Metodická instrukce odboru obecné ochrany přírody a krajiny MŽP k registraci významných krajinných prvků. Včetně příloh 1 a 2. Věstník MŽP, Ročník XIII, červenec 2013, částka 7, 98-113.
Löw, J. (1995). Rukověť projektanta místního územního systému ekologické stability: Metodika pro zprac. dokumentace. Vyd. 1. Brno: Doplněk. 122 s.
Pešková, J. a kol. (2008). Zeměpis 9 pro základní školy a víceletá gymnázia. Vyd. 1. Nakladatelství Fraus. 128 s.
Polášková, A. a kol. (2011). Úvod do ekologie a ochrany životního prostředí. Vyd. 1. Nakladatelství Praha: Karolinum, Univerzita Karlova. 283 s.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Peter Mackovčín, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: **28. ledna 2020**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2021**

L.S.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

prof. RNDr. Marián Halás, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 28. ledna 2020

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Cíle práce	10
3	Metody práce	11
4	Analýza Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání	12
5	Analýza Školního vzdělávacího programu Základní školy Hluk	19
6	Významné krajinné prvky ve vybraných učebnicích.....	21
6.1	Rozbor vybraných učebnic zeměpisu	21
6.2	Rozbor vybraných učebnic přírodopisu	26
6.3	Shrnutí rozboru učebnic zeměpisu a přírodopisu	32
7	Fyzickogeografická charakteristika a využití krajiny zájmového území	34
7.1	Vymezení zájmového území.....	34
7.2	Přírodní poměry	36
7.3	Zvláště chráněná území.....	40
7.4	Využití krajiny	42
8	Obecná ochrana přírody a krajiny v České republice	45
8.1	Významné krajinné prvky	45
8.2	Územní systém ekologické stability	47
8.3	Ochrana krajinného rázu, přírodní park a přechodně chráněné plochy.....	50
9	Významné krajinné prvky ve vzdělávacím procesu	52
9.1	Ochrana přírody a krajiny a významné krajinné prvky Hluka.....	52
10	Slovníček důležitých pojmů	59
11	Závěr	62
12	Summary.....	63
13	Seznam použité literatury a zdrojů	64
14	Seznam obrázků.....	68
15	Seznam tabulek	69
16	Seznam vázaných příloh	70

1 Úvod

Současná krajina je čím dál více ovlivněna činností člověka, než tomu bylo dříve. V důsledku lidské činnosti se dnes původní krajiny téměř nikde nevyskytují. Pro zachování alespoň částečně přirozených, případně přírodě blízkých částí krajiny, je nutná jejich ochrana zákonem. Snaha o zachování a obnovu zeleně v krajině je hlavním cílem územního systému ekologické stability (ÚSES). Územním systémem ekologické stability jsou alespoň částečně vytvářena nová ekologicky stabilnější místa biodiverzity v kulturní krajině. Důležitou roli pro zachování ekologické stability krajiny hrají také významné krajinné prvky. Společně se zelení jsou domovem rostlinných i živočišných druhů. Součástí kostry ekologické stability a ÚSES je soustava významných krajinných prvků, v nichž jsou chráněna společenstva organismů. Ochrana přírody a krajiny je také velmi důležitá kvůli zachování příznivého životního prostředí pro naše budoucí generace.

V bakalářské práci se zabývám užitím významných krajinných prvků a s nimi souvisejících pojmů ve vybraných učebnicích přírodopisu a zeměpisu. Zaměřuji se na obecnou ochranu přírody a krajiny, jejíž nedílnou součástí jsou významné krajinné prvky. Zákonem o ochraně přírody a krajiny je také vymezen pojem územní systém ekologické stability, který úzce souvisí s významnými krajinnými prvky.

Další část práce je věnována fyzickogeografické charakteristice zájmového území. Město Hluk jsem si vybrala, protože je mým rodištěm a mám k němu osobní vztah. Také jsem se chtěla dozvědět více informací o obci a rozšířit si tak své znalosti.

Součástí práce je návrh učebního textu, který je určen pro žáky 8. ročníku základní školy do vzdělávacího předmětu Zeměpis. Učební text je primárně vytvářen pro žáky Základní školy v Hluku. Z termínů užívaných v navrženém učebním textu jsem sestavila slovníček pojmů.

2 Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je analyzovat vybrané učebnice zeměpisu a přírodopisu pro 2. stupeň základní školy. Analýzou učebnic zjistit míru výskytu pojmu významné krajinné prvky a s nimi spojených pojmů. Jedním z cílů práce je analyzovat Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a Školní vzdělávací program Základní školy Hluk za účelem zjištění výskytu termínu významné krajinné prvky.

Dalším cílem bakalářské práce je návrh učebního textu pro žáky 2. stupně základní školy shrnující téma významných krajinných prvků. Učební text byl sestaven na základě Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, Školního vzdělávacího programu Základní školy Hluk, vybraných učebnic přírodopisu a zeměpisu a další odborné literatury a zdrojů. Učební text je zaměřen na oblast Hluka, tudíž je určen především pro žáky Základní školy v Hluku. V učebním textu jsou užívány a vysvětleny základní pojmy související s tímto tématem a přizpůsobeny žákům, pro které je text určen s ohledem na jejich kompetence při výuce místního regionu. Na základě použitých pojmů je v práci vytvořen slovníček důležitých pojmů.

3 Metody práce

Metodou rešerše bylo studium shromážděné odborné literatury a dalších zdrojů vztahujících se k obecné ochraně přírody a krajiny. Z dostupné literatury a zdrojů jsem provedla výběr důležitých informací pro samotnou bakalářskou práci a návrh učebního textu včetně slovníčku vybraných pojmů, jež tvoří teoretickou část bakalářské práce.

K rešerši řadím analýzu Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV). Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání vymezuje obecný rámec vzdělávání, na jehož základě jsou tvořeny školní vzdělávací programy (ŠVP) danou základní školou. Teoretickou část práce tvoří také analýza ŠVP Základní školy v Hluku a zhodnocení vybraných učebnic zeměpisu a přírodopisu pro 2. stupeň základní školy.

V rámci didaktické části jsem vytvořila návrh učebního textu a slovníček důležitých pojmů. Sestavením učebního textu a slovníčku jsem se snažila vytvořit základ pro případnou tvorbu celkového výukového modelu k výuce místního regionu Hluka s těžištěm na krajinu a významné krajinné prvky tvořící kostru ekologické stability. Prostřednictvím vytvořeného učebního textu bude docházet k předávání informací žákům.

Oslovila jsem rovněž pedagogy ze Základní školy v Hluku a formou interview byl projednán návrh učebního textu. Z důvodu omezeného počtu hodin zeměpisu a redukce témat nebylo zcela možné zpracovaný učební text testovat přímo ve výuce.

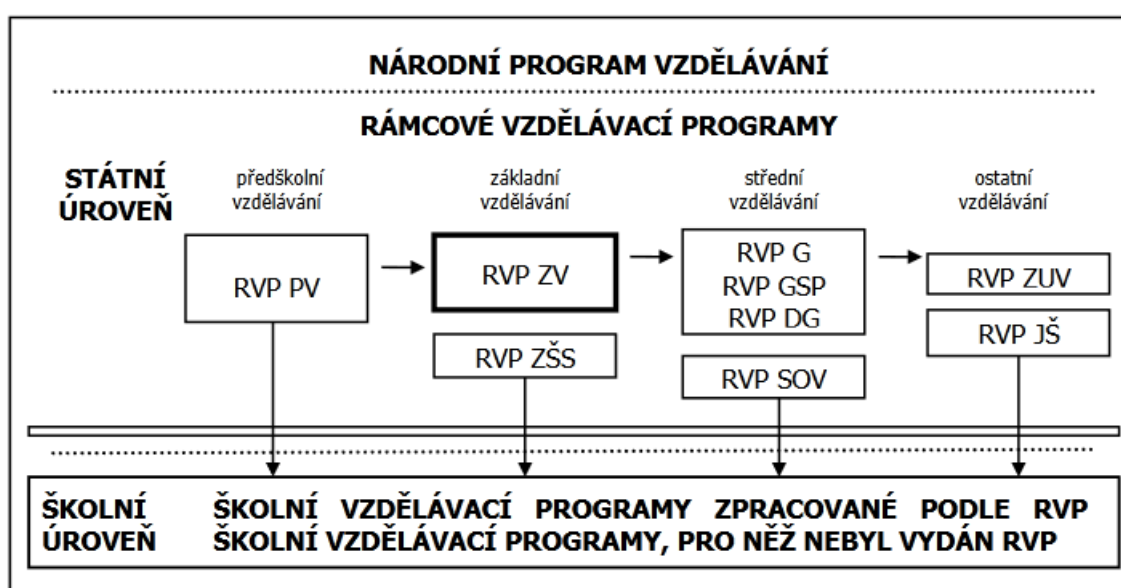
4 Analýza Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání

Jedním z cílů mé bakalářské práce bylo analyzovat Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Rozbor jsem prováděla z RVP ZV vydaného v Praze v březnu roku 2017 Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy platným od 1. 9. 2017. Dokument RVP ZV, včetně jeho úprav od roku 2005, je zpřístupněn na internetových stránkách Národního ústavu pro vzdělávání. Úpravy RVP ZV jsou prováděny na základě novel školského zákona č. 82/2015 Sb., požadavků Evropské komise a Akčního plánu inkluzivního vzdělávání MŠMT, zde konkrétně na období 2016-2018. Dokument se časem neustále inovuje v závislosti na nově vzniklých a rozvíjejících se potřebách společnosti, učitelů i žáků. V Praze v lednu 2021 byl vydán upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Úpravy byly provedeny za účelem zmodernizovat obsah vzdělávání vzhledem k vyvíjejícímu se 21. století. Od 1. 9. 2021 je možné zahájit výuku na školách podle ŠVP upraveného v souladu s revidovaným RVP ZV. Výuka podle upraveného RVP ZV (2021) musí být nejpozději zahájena 1. září 2023 ve všech ročnících prvního stupně základní školy a od 1. září 2024 ve všech ročnících druhého stupně základní školy.

Obsah RVP ZV (2017) je rozdělen na 4 části: část A, B, C a D a na konci dokumentu je Slovníček použitých výrazů. Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů je v části A. Část B se zabývá charakteristikou základního vzdělávání. Část C zahrnuje pojetí a cíle základního vzdělávání a klíčové kompetence. Hlavní a nejrozsáhlejší je rozbor a obsah konkrétních vzdělávacích oblastí. Dále jsou zmíněny průřezová témata a rámcový učební plán. Část D je věnována vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami nebo vzdělávání žáků nadaných a mimořádně nadaných. Obsahuje také materiální, personální, hygienické, organizační a jiné podmínky pro uskutečňování RVP ZV a zásady pro zpracování, vyhodnocování a úpravy školního vzdělávacího programu.

Vymezení RVP ZV v systému kurikulárních dokumentů

System kurikulárních dokumentů pro vzdělávání je zaváděn v souladu s principy kurikulární politiky uvedenými v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (v tzv. Bílé knize) a zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (ve školském zákoně). Kurikulární dokumenty jsou v systému kurikulárních dokumentů utvářeny na státní a školní úrovni. Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy jsou na státní úrovni a na školní úrovni jsou školní vzdělávací programy (RVP ZV, 2017). V upraveném RVP ZV z ledna 2021 již není uváděn Národní program vzdělávání, pouze jen rámcové vzdělávací programy.

Obr. 1 Systém kurikulárních dokumentů v roce 2017

Zdroj: RVP ZV, 2017

Vysvětlivky: RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání; RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání; RVP ZŠS – Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální; RVP G – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia; RVP GSP – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou; RVP DG – Rámcový vzdělávací program pro dvojjazyčná gymnázia; RVP SOV – Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání; RVP ZUV – Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání; RVP JŠ – Rámcový vzdělávací program pro jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky

Na schématu (Obr. 1) je znázorněn systém kurikulárních dokumentů uvedený v RVP ZV z roku 2017. Ze schématu lze vyčíst, že Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání navazuje na Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a na něj zase navazuje Rámcový vzdělávací program pro střední vzdělávání. Cílem základního vzdělávání je pomoci žákům utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout jim všeobecný přehled základního vzdělávání. Mezi klíčové kompetence

uvedené v RVP ZV (2017) se řadí: kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální; kompetence občanské a kompetence pracovní. V upravené verzi z ledna roku 2021 je přidána kompetence digitální.

Vzdělávací obsah RVP ZV (2017) je rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí: Jazyk a jazyková komunikace; Matematika a její aplikace; Informační a komunikační technologie; Člověk a jeho svět; Člověk a společnost; Člověk a příroda; Umění a kultura; Člověk a zdraví; Člověk a svět práce. Revidovaný RVP ZV z ledna roku 2021 přináší novou vzdělávací oblast Informatika místo dosud platné vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie (RVP ZV, 2021). Vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace se dále člení na vzdělávací obory: Český jazyk a literatura; Cizí jazyk; Další cizí jazyk. Vzdělávací oblast Člověk a společnost zahrnuje vzdělávací obory Dějepis a Výchova k občanství a vzdělávací oblast Člověk a příroda je rozdělena do vzdělávacích oborů: Fyzika; Chemie; Přírodopis; Zeměpis. Vzdělávací oblast Umění a kultura se skládá ze vzdělávacích oborů Hudební výchova a Výtvarná výchova a vzdělávací oblast Člověk a zdraví obsahuje vzdělávací obory Výchova ke zdraví a Tělesná výchova. Vzdělávací oblasti Matematika a její aplikace; Člověk a jeho svět; Člověk a svět práce sestávají pouze z jednoho vzdělávacího oboru shodného s názvem vzdělávací oblasti. Vzdělávací obory mohou být dále členěny do tematických okruhů. Vzdělávací oblasti jsou rozšířeny o tato průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova; Výchova demokratického občana; Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech; Multikulturní výchova; Environmentální výchova; Mediální výchova. Doplňujícími vzdělávacími obory mohou být: dramatická výchova; etická výchova; filmová/audiovizuální výchova; taneční nebo pohybová výchova.

Významné krajinné prvky v RVP ZV

Stěžejní užití termínu významné krajinné prvky v rámci RVP ZV bych předpokládala ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda, ve vzdělávacím oboru Zeměpis nebo Přírodopis, na jejichž studium jsem se zaměřila. Po prostudování RVP ZV jsem zjistila, že se zde pojem významné krajinné prvky neobjevuje. Vyskytují se zde však témata, do kterých by bylo možné tento termín zařadit.

Vzdělávací oblast Člověk a příroda

Vzdělávací oblast Člověk a příroda zahrnuje vzdělávací obory Fyzika; Chemie; Přírodopis a Zeměpis. Na rozdíl od Přírodopisu, Fyziky i Chemie má Zeměpis přírodovědný i společenskovední charakter, i přesto je svým obsahem zařazen v rámci stejné vzdělávací oblasti. Vzdělávací obsah této oblasti je realizován ve všech ročnících druhého stupně základního vzdělávání. Uvedená oblast navazuje na vzdělávací oblast Člověk a jeho svět, která je určena pro žáky prvního stupně základního vzdělávání.

Jednotlivé vzdělávací obory pomáhají žákům lépe porozumět přírodním procesům a poznat přírodu jako systém. Žáci si zdokonalují dovednosti pozorovat, experimentovat, měřit, ověřovat si zjištěná data a porozumět jednotlivým jevům a procesům. Žáci si uvědomují vliv lidské činnosti na životní prostředí a jednotlivé ekosystémy a orientují se v ochraně přírody a krajiny (RVP ZV, 2017).

Vzdělávací obor Přírodopis

Vzdělávací obor Přírodopis je tvořen vzdělávacími obsahy: Obecná biologie a genetika; Biologie hub; Biologie rostlin; Biologie živočichů; Biologie člověka; Neživá příroda; Základy ekologie a Praktické poznávání přírody.

V následujících tabulkách jsem z RVP ZV (2017) citovala vybrané vzdělávací obsahy, vybrané očekávané výstupy žáka a vybrané učivo. Vybrané vzdělávací obsahy, očekávané výstupy žáka a učivo jsem vybrala na základě obsahu a možnosti zařazení termínu významné krajinné prvky.

Tab. 1 Vzdělávací obsah Biologie hub

Vzdělávací obsah	Biologie hub
Očekávané výstupy žáka	Vysvětlí různé způsoby výživy hub a jejich význam v ekosystémech a místo v potravních řetězcích.

Zdroj: RVP ZV, 2017, vlastní zpracování

Tab. 2 Vzdělávací obsah Biologie rostlin

Vzdělávací obsah	Biologie rostlin
Očekávané výstupy žáka	Odvodí na základě pozorování přírody závislost a přizpůsobení některých rostlin podmínkám prostředí.
Učivo	Význam rostlin a jejich ochrana

Zdroj: RVP ZV, 2017, vlastní zpracování

Tab. 3 Vzdělávací obsah Biologie živočichů

Vzdělávací obsah	Biologie živočichů
Očekávané výstupy žáka	Odvodí na základě pozorování základní projevy chování živočichů v přírodě, na příkladech objasní jejich způsob života a přizpůsobení danému prostředí; Zhodnotí význam živočichů v přírodě i pro člověka; uplatňuje zásady bezpečného chování ve styku se živočichy.
Učivo	Rozšíření, význam a ochrana živočichů

Zdroj: RVP ZV, 2017, vlastní zpracování

Tab. 4 Vzdělávací obsah Základy ekologie

Vzdělávací obsah	Základy ekologie
Očekávané výstupy žáka	Uvede příklady výskytu organismů v určitém prostředí a vztahy mezi nimi; Rozlišuje a uvede příklady systémů organismů – populace, společenstva, ekosystémy; na příkladu objasní základní princip existence živých a neživých složek ekosystému; Vysvětlí podstatu jednoduchých potravních řetězců v různých ekosystémech a zhodnotí jejich význam; Uvede příklady kladných i záporných vlivů člověka na životní prostředí a příklady narušení rovnováhy systému.
Učivo	Organismy a prostředí – vzájemné vztahy mezi organismy, mezi organismy a prostředím; populace, společenstva, přirozené a umělé ekosystémy, potravní řetězce, rovnováha v ekosystému; Ochrana přírody a životního prostředí – globální problémy a jejich řešení, chráněná území.

Zdroj: RVP ZV, 2017, vlastní zpracování

Termín významné krajinné prvky se v žádném z výše uvedených vzdělávacích obsahů nevyskytuje. Do školního vzdělávacího programu by se nejpravděpodobněji mohl zařadit v rámci vzdělávacího obsahu Základy ekologie, avšak o jeho zařazení rozhoduje základní škola.

Vzdělávací obor Zeměpis

Vzdělávací obor Zeměpis sestává z těchto vzdělávacích obsahů: Geografické informace, zdroje dat, kartografie a topografie; Přírodní obraz Země; Regiony světa; Společenské a hospodářské prostředí; Životní prostředí; Česká republika a Terénní geografická výuka, praxe a aplikace.

V následujících tabulkách jsem z RVP ZV (2017) citovala vybrané vzdělávací obsahy, vybrané očekávané výstupy žáka a vybrané učivo, tentokrát u vzdělávacího oboru Zeměpis.

Tab. 5 Vzdělávací obsah Životní prostředí

Vzdělávací obsah	Životní prostředí
Očekávané výstupy žáka	Porovnává různé krajiny jako součást pevninské části krajinné sféry, rozlišuje na konkrétních příkladech specifické znaky a funkce krajin; Uvádí konkrétní příklady přírodních a kulturních krajinných složek a prvků, prostorové rozmístění hlavních ekosystémů (biomů); Uvádí na vybraných příkladech závažné důsledky a rizika přírodních a společenských vlivů na životní prostředí.
Učivo	Krajina – přírodní a společenské prostředí, typy krajin; Vztah přírody a společnosti – trvale udržitelný život a rozvoj, principy a zásady ochrany přírody a životního prostředí, chráněná území přírody, globální ekologické a environmentální problémy lidstva.

Zdroj: RVP ZV, 2017, vlastní zpracování

Tab. 6 Vzdělávací obsah Česká republika

Vzdělávací obsah	Česká republika
Očekávané výstupy žáka	Vymezí a lokalizuje místní oblast (region) podle bydliště nebo školy; Hodnotí a porovnává na přiměřené úrovni polohu, přírodní poměry, přírodní zdroje, lidský a hospodářský potenciál ČR v evropském a světovém kontextu.
Učivo	Místní region – přírodní charakteristiky Česká republika – přírodní poměry a zdroje

Zdroj: RVP ZV, 2017, vlastní zpracování

Tab. 7 Vzdělávací obsah Terénní geografická výuka, praxe a aplikace

Vzdělávací obsah	Terénní geografická výuka, praxe a aplikace
Očekávané výstupy žáka	Aplikuje v terénu praktické postupy při pozorování, zobrazování a hodnocení krajiny.
Učivo	Cvičení a pozorování v terénu místní krajiny, geografická exkurze

Zdroj: RVP ZV, 2017, vlastní zpracování

Pojem významné krajinné prvky se stejně jako ve vzdělávacím oboru Přírodopis neobjevuje. Při tvorbě školního vzdělávacího programu by se nejpravděpodobněji mohl zařadit v rámci vzdělávacího obsahu Životní prostředí, Česká republika nebo Terénní geografická výuka, praxe a aplikace.

5 Analýza Školního vzdělávacího programu Základní školy Hluk

Dalším cílem bakalářské práce bylo studium školního vzdělávacího programu vybrané základní školy. Školní vzdělávací program Základní školy Hluk byl zvolen na základě vybraného zájmového území, kterým se zabývám v mé práci. Platnost tohoto dokumentu je od 1. září 2019 a je dostupný na internetových stránkách Základní školy Hluk.

Školní vzdělávací program Základní školy Hluk je vytvořen v souladu s RVP ZV. Obsah ŠVP Základní školy Hluk (2019) tvoří charakteristika školy, charakteristika ŠVP, výchovné a vzdělávací strategie, vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, nebo školní poradenské pracoviště. Součástí ŠVP jsou tabulky s jednotlivými průřezovými tématy a jejich realizací v rámci konkrétního ročníku a vzdělávacího předmětu. ŠVP dále obsahuje přehled školních učebních plánů pro 1. i 2. stupeň. Hlavní a nejobsáhlejší část shrnuje charakteristiku a obsah jednotlivých vzdělávacích předmětů. V závěru dokumentu je kapitola Hodnocení žáka ve škole.

Významné krajinné prvky v ŠVP Základní školy Hluk

Po prostudování ŠVP Základní školy v Hluku jsem nezaznamenala výskyt termínu významné krajinné prvky. Pojem významné krajinné prvky nebo jejich rozšiřující učivo by se dalo zařadit do vzdělávacího předmětu Přírodopis v rámci vzdělávacího obsahu Základy ekologie v šestém ročníku. Bylo by možné rozšířit tato témata: společenstva, umělé a přirozené ekosystémy, ochrana přírody a životního prostředí, chráněná území, význam a ochrana rostlin nebo živočichů. V učivu pro sedmý ročník se objevuje pouze pojem společenstva. Zařazení témat životního prostředí a ochrany přírody do jednotlivých předmětů napříč všemi ročníky zajišťuje především průřezové téma Environmentální výchova. V rámci průřezového tématu Environmentální výchova se objevuje učivo les jako ekosystém hub, rostlin nebo zvířat. Také ve vzdělávacím předmětu Zeměpis se často realizuje stejné průřezové téma. Ve vzdělávacím obsahu Životní prostředí v šestém ročníku jsou obsahem učiva přírodní krajiny, funkce krajin, ekosystémy (biomy), význam lesa a vodních zdrojů pro člověka a planetu. V rámci tohoto ročníku je navržena tvorba projektů s názvy „Školy pro venkov“ na téma Chráněná území nebo projekt s názvem „Píšeme knihu o naší obci“. Rozšíření učiva by se dalo realizovat i v rámci těchto témat pro šestý ročník. Náplní učiva vzdělávacího předmětu

Zeměpis v osmém ročníku je regionální geografie, kde se mohou vyskytovat související pojmy s významnými krajinnými prvky v rámci přírodních poměrů – vodstva, biosféry nebo ochrany přírody jednotlivých světadílů. Regionální geografie se také zaměřuje na Českou republiku. Právě v rámci České republiky by bylo nejvhodnější rozšíření učiva o termín významný krajinný prvek a s ním souvisejících pojmů. Rozšiřující učivo by se dalo zařadit v rámci přírodních poměrů České republiky, nejlépe při výuce místního regionu. V osmém ročníku jsou navrženy projekty „Školy pro venkov“ na téma Chráněná území nebo projekt s názvem „Přírodní poměry“. V devátém ročníku by se dalo téma významných krajinných prvků zapojit do terénní geografické exkurze nebo do vyučovaných témat údržba krajiny, vodní ekosystémy, biodiverzita nebo ochrana přírody a památek.

6 Významné krajinné prvky ve vybraných učebnicích

Hlavním cílem bakalářské práce je analyzovat vybrané učebnice zeměpisu a přírodopisu a v nich zjistit míru výskytu termínu významné krajinné prvky a s ním souvisejících pojmů. Rozbor byl proveden z 5 vybraných učebnic zeměpisu a z 5 vybraných učebnic přírodopisu. Výběr učebnic byl na základě obsahu a předpokladu možného výskytu hledaných pojmů. Z většiny analyzovaných učebnic se realizuje výuka na Základní škole v Hluku. Vybranými učebnicemi zeměpisu byly učebnice z Nakladatelství Fraus, které společně tvoří ucelenou řadu učebnic pro 6., 7. a 8. ročník druhého stupně základní školy. Analyzovanou učebnici zeměpisu pro 9. ročník vydalo nakladatelství SPN – pedagogické nakladatelství. Poslední učebnici zeměpisu jsem vybrala novější učebnici z nakladatelství Taktik určenou pro 6. ročník základní školy. Z učebnic přírodopisu jsem si zvolila také ucelenou řadu učebnic z Nakladatelství Fraus, které byly určeny pro 6., 7., 8. a 9. ročník základní školy. Pátou analyzovanou učebnici přírodopisu jsem zvolila aktuálnější učebnici vydanou nakladatelstvím Prodos určenou pro 6. ročník základní školy.

6.1 Rozbor vybraných učebnic zeměpisu

První učebnici zeměpisu pro rozbor jsem si vybrala učebnici s názvem Zeměpis 6, učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia. Autory této učebnice jsou Pavel Červený, Jaroslav Dokoupil, Jan Kopp, Alena Matušková a Pavel Mentlík. Učebnici vydalo Nakladatelství Fraus v Plzni v roce 2003, jednalo se o 1. vydání učebnice. Doložku MŠMT schválilo MŠMT dne 17. 7. 2003 k zařazení do seznamu učebnic pro základní školy jako součást ucelené řady učebnic pro vyučovací předmět zeměpis s dobou platnosti šest let. K učebnici byl také vydán pracovní sešit a příručka učitele.

Obsahem učebnice je 7 hlavních kapitol. Před první kapitolou je jedna podkapitola s názvem Úvod. Mezi závěrečné kapitoly patří Zeměpis o prázdninách, kde jsou náměty pro zpracování úkolů během prázdnin. V závěru učebnice je kapitola Rejstřík pojmů shrnující pojmy využívané v textu. Hlavními kapitolami učebnice jsou Planeta Země; Mapa – obraz Země; Přírodní složky a oblasti Země; Jak žijí lidé na Zemi a Svět se propojuje. Všechny tyto kapitoly se skládají z dalších podkapitol. Učební text je provázen symboly s názvy praktický úkol; zajímavost; zamysli se; domácí úkol; shrnutí; otázky a úkoly. Každá podkapitola začíná úvodním textem souvisejícím s probíraným

učivem, často se jedná o různé příběhy. Na závěr podkapitoly je shrnuto učivo v modrém rámečku a pod ním jsou doplňující otázky a úkoly. Na konci každé kapitoly je opakování, které je složeno ze základních otázek nebo úkolů pro zopakování celé kapitoly. Okraje stran učebnice tvoří lišty, na kterých se můžeme dozvědět zajímavosti, doplnit nebo si zopakovat učivo. Text na lištách je doplněn obrázky, fotografiemi, schématy i úkoly. Celý text učebnice je provázen obrázky a grafy pro lepší vizuální představu probírané látky.

V učebním textu učebnice se často objevují pojmy související s významnými krajinnými prvky. Nejčastěji se jedná o pojem krajina, který je v textu používán v různém kontextu a s různým slovním spojením. Kapitola Přírodní složky a oblasti Země obsahuje témata blízká významným krajinným prvkům. Ve struktuře textu se vyskytují konkrétní významné krajinné prvky, kterými jsou lesy, vodní toky nebo jezera. V podkapitole Proč u nás nežijí lední medvědi? jsou jednoduše vysvětleny termíny ekosystém, přírodní krajina a s nimi související pojem společenstvo rostlin a živočichů. Velká část této kapitoly je věnována jednotlivým příkladům přírodních krajin a jejich charakteristickým znakům. Zmíněny jsou zde také výškové krajinné stupně. Podkapitola Bez vody není život obsahuje VKP jezera, vodní toky (řeky) a s nimi související pojmy. V rámci kapitoly Jak žijí lidé na Zemi je podkapitola Lesy – přírodní bohatství Země věnována lesům, není zde však uvedena jejich definice nebo funkce. Termín životní prostředí se zde objevuje v souvislosti s dopravou a jeho negativním vlivem na něj. Přímo termín významné krajinné prvky se však v žádné kapitole neobjevuje.

Název druhé učebnice pro rozbor je Zeměpis 7, učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia. Autory učebnice jsou Jiří Dvořák, Alice Kohoutová a Pavel Taibr. Učebnici vydalo Nakladatelství Fraus v Plzni v roce 2005, konkrétně se jedná o první vydání učebnice. Doložku MŠMT schválilo MŠMT dne 2. 9. 2005 k zařazení do seznamu učebnic pro základní školy jako součást ucelené řady učebnic pro vyučovací předmět zeměpis s dobou platnosti šest let. K učebnici byl vydán pracovní sešit a příručka učitele.

Učební text učebnice se skládá z 18 hlavních kapitol, z nichž první kapitola s názvem Co už víme ze zeměpisu slouží pro zopakování učiva ze 6. ročníku. Před první kapitolou je opět podkapitola s názvem Úvod. Mezi závěrečné kapitoly učebnice patří Zeměpis o prázdninách a Rejstřík jako v předchozí učebnici. Hlavní kapitoly učebnice se nazývají: Jak je svět rozdělen; Afrika; Africké regiony; Atlantský oceán; Amerika;

Americké regiony; Antarktida; Indický oceán; Tichý oceán; Oceánie; Austrálie; Asie; Asijské regiony; Severní ledový oceán a Vracíme se do Evropy. Kapitoly jsou rozděleny do jednotlivých podkapitol. Text učebnice provází symboly s názvy praktický úkol; zajímavost; zamysli se; domácí úkol; shrnutí; otázky a úkoly; diskuse; práce s mapou a skupinová práce. Na závěr každé kapitoly je její shrnutí v modrém rámečku a pod ním doplňující otázky a úkoly. Text na začátku podkapitol uvádí do probíraného učiva, jedná se o příběhy ze života nebo z historie. I v této učebnici je na každé straně lišta s textem nebo obrázky a učební text doplňují obrázky a grafy.

Učební text je zaměřen na regionální zeměpis. V učebnici jsou používány pojmy související s významnými krajinnými prvky, nejsou v textu však definovány. Nejčastěji používaným termínem byla krajina v různém slovním spojení. Často se vyskytující významný krajinný prvek je les, vodní tok nebo jezero. Termín VKP se v textu neobjevuje. V učebnici jsou zmíněny národní parky nebo problémy životního prostředí. Nejbližší témata související s VKP se vyskytují v rámci přírodních krajin nebo vodstva světadílů.

Třetí učebnici zeměpisu pro rozbor jsem si vybrala učebnici s názvem Zeměpis 8, učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia. Autory této učebnice jsou Milan Jeřábek, Jiří Anděl, Jana Peštová a Jiří Kastner. Učebnici vydalo Nakladatelství Fraus v Plzni v roce 2006, jedná se o první vydání. Doložku MŠMT schválilo MŠMT dne 31. 10. 2006 do seznamu učebnic pro základní školy pro vyučovací předmět zeměpis s dobou platnosti šest let. K učebnici byl vydán pracovní sešit a příručka učitele.

Učebnice obsahuje 17 hlavních kapitol, z nichž první kapitola slouží pro zopakování učiva ze 7. ročníku. Učebnici opět zakončují kapitoly s názvem Zeměpis o prázdninách a Rejstřík. Na závěr je navíc zařazena kapitola Očekávané výstupy a kompetence. Hlavními kapitolami učebnice jsou Evropa; Evropa – přírodní poměry; Evropa – obyvatelstvo a osídlení; Evropa – hospodářství; Regiony Evropy; Evropská unie; Česko; Česko – přírodní poměry; Česko – obyvatelstvo a osídlení; Česko – hospodářství; Regiony Česka; Česko – zahraniční vztahy; Česko – cestovní ruch. Všechny hlavní kapitoly mají další podkapitoly. Symboly užívané v učebnici nesou názvy praktický úkol; zajímavost; domácí úkol; otázky a úkoly; diskuse; zamysli se; práce s mapou; skupinová práce a shrnutí. Učebnici tvoří lišty, obrázky i grafy jako ve výše uvedených učebnicích. Taktéž podkapitoly začínají úvodním textem do učiva.

Učební text je zaměřen na regionální zeměpis Evropy a České republiky. Nejčastěji se v textu vyskytují slovní spojení s termínem krajina. V učebním textu jsou užívány konkrétní významné krajinné prvky – les, jezero, vodní tok, rybník. V kapitole Evropa – přírodní poměry jsou zmíněna chráněná území a národní park. Samotný pojem významný krajinný prvek se objevuje v kapitole Česko – přírodní poměry, v podkapitole Ochrana krajiny a přírody. Konkrétně je k VPK v textu napsáno: „*obce s rozšířenou působností mohou území s výskytem chráněných druhů rostlin nebo živočichů, či se zachovalou strukturou krajiny prohlásit za významný krajinný prvek*“. V téže podkapitole jsou představeny velkoplošná chráněná území, národní parky, chráněné krajinné oblasti, přírodní rezervace, přírodní památky, přírodní parky a chráněná území. V kapitole Regiony Česka je v rámci Zlínského kraje zmíněna významná biosférická rezervace CHKO Bílé Karpaty.

Čtvrtou učebnicí zeměpisu byla zvolena učebnice s názvem Zeměpis 9 pro základní školy, zaměřena na téma Česká republika. Autory uvedené učebnice jsou Petr Chalupa, Stanislav Horník a Jaromír Demek. Učebnici vydalo nakladatelství SPN, pedagogické nakladatelství v Praze v roce 2009. Doložku MŠMT schválilo MŠMT dne 15. 8. 2008 k zařazení do seznamu učebnic pro základní školy jako součást ucelené řady učebnic pro vyučovací obor zeměpis s dobou platnosti šest let. Tato učebnice je čtvrtou částí z řady učebnic zeměpisu pro 2. stupeň základních škol a nižší ročníky víceletých gymnázií. K učebnici je k dispozici pracovní sešit.

Obsah učebnice se skládá z 5 hlavních kapitol. Hlavními kapitolami učebnice jsou Poloha, postavení ČR v EU a ve světě; Přírodní poměry České republiky; Obyvatelstvo a sídla; Hospodářství České republiky a Kraje České republiky. Všechny tyto kapitoly jsou dohromady rozděleny do 28 podkapitol. V závěru učebnice je kapitola Slovníček a Rejstřík shrnující pojmy použité v textu učebnice. Podkapitoly začínají položením otázek nebo úkolů, pod kterými je umístěn barevný rámeček s krátkým úvodním textem. Každá strana učebnice má lištu s obrázky, zajímavostmi, otázkami nebo doplňujícím učivem. Vedle barevného otazníku v textu jsou doplněny zajímavosti k probíranému učivu. Shrnutí podkapitoly je sepsáno v barevném rámečku, pod ním jsou uvedeny doplňující otázky a úkoly. Závěr každé kapitoly tvoří opakování skládající se z otázek a úkolů. Učební text doplňují obrázky související s tématy.

Celý text učebnice je věnován České republice. V učebním textu můžeme najít všechny významné krajinné prvky ze zákona, kterými jsou rybníky, jezera, lesy, vodní toky, údolní nivy nebo rašeliniště. Tyto pojmy se objevují především v podkapitole Vodstvo. V kapitole Hospodářství České republiky můžeme najít funkce lesů. Krajina je v textu často zmiňována v různých slovních spojeních. Například kulturní krajina, přírodní krajina, zemědělská krajina, místní krajina, krajinný ráz, složky krajiny a další. V deváté podkapitole Biota kapitoly Přírodní poměry České republiky se vyskytuje nejvíce pojmů souvisejících s pojmem významné krajinné prvky. Jednoduše jsou zde vysvětleny termíny biosféra, biota a přírodní společenstva. K připomenutí je uvedena přírodní krajina a krajina kulturní. Podrobně je v podkapitole rozebrána výšková členitost bioty ČR. Podkapitola zahrnuje vysvětlení ekologické stability krajiny, kostry ekologické stability včetně biocenter a biokoridorů. Klade se zde důraz na zachování ekologické rovnováhy a důležitost výsadby a zachování zeleně v krajině. V textu jsou také zmíněny pojmy jako ekologicky významné prvky, přírodní prvky, biocenóza nebo životní prostředí. V desáté podkapitole Ochrana přírody a krajiny je uvedeno, jakým zákonem se ochrana přírody a krajiny řídí, jaké vymezuje kategorie zvláště chráněných území (velkoplošná a maloplošná). V rámci textu se objevuje mapa ČR s vyznačením velkoplošně zvláště chráněných území. V podkapitole je stručné vysvětlení a příklady pojmů: národní park, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky, přírodní památky. Také jsou zde uvedeny biosférické rezervace nebo soustava Natura 2000.

Poslední analyzovanou učebnicí zeměpisu je učebnice s názvem Hravý zeměpis 6, učebnice pro 6. ročník ZŠ a víceletá gymnázia, zaměřena na téma Planeta Země. Autory této učebnice jsou Tereza Bočanová, Eliška Kubů, Karel Znamenáček a Jan Šindýlek. Učebnici vydalo vydavatelství Taktik v Praze v roce 2017, jedná se o 2. vydání. Doložku MŠMT schválilo MŠMT dne 29. 3. 2017 k zařazení do seznamu učebnic pro základní vzdělávání jako součást ucelené řady učebnic pro vzdělávací obor Zeměpis s dobou platnosti šest let.

Obsahem učebnice je 7 kapitol. Hlavní kapitoly učebnice se nazývají Země jako vesmírné těleso; Glóbus a mapa; Přírodní sféry Země; Obyvatelstvo na Zemi; Hospodářství na Zemi; Světové organizace. Všechny hlavní kapitoly tvoří další

podkapitoly. V závěru učebnice je kapitola Rejstřík pojmů (slovníček) shrnující pojmy použité v textu učebnice. Text učebnice doprovází symboly vyjadřující shrnutí, zajímavost, otázky nebo skupinové práce. Učební text je doplněn obrázky a grafy pro lepší představu probíraného tématu. Na konci každé stránky učebnice je položeno pár otázek k zopakování. Kapitoly zakončuje shrnutí a vysvětlení nejdůležitějších pojmů daného učiva. Narozdíl od předchozích analyzovaných učebnic tato učebnice neobsahuje nadbytečná témata. Jsou zde rozšiřována pouze důležitá témata vhodná pro žáky 6. ročníku základní školy.

V kapitole Přírodní sféry Země je na úvod vysvětlen pojem krajina a s ní související krajinné sféry. Dalšími vysvětlenými pojmy jsou přírodní a kulturní krajina. Mezi související pojmy s VKP bych zařadila pojem životní prostředí nebo ekosystém. Termín významné krajinné prvky se v učebnici neobjevuje. Opět se v textu vyskytují konkrétní významné krajinné prvky. Jedná se o vodní toky (řeky, říčky, potoky), jezera nebo lesy. V rámci hydrosféry je popsán vodní tok jako povrchová tekoucí voda a jsou zde vysvětleny související pojmy jako pramen, rozvodí, povodí, říční síť, koryto řeky či části vodního toku. Jezero je zde řazeno do přirozených vodních nádrží. Biosféra je zde rozlišována na přírodní krajiny (biomy).

6.2 Rozbor vybraných učebnic přírodopisu

První učebnici pro rozbor v rámci vzdělávacího oboru přírodopis jsem si vybrala učebnici s názvem Přírodopis pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia. Autory učebnice jsou Věra Čabradová, František Hasch, Jaroslav Sejkpa a Ivana Vaněčková. Učebnici vydalo Nakladatelství Fraus v Plzni v roce 2003, jednalo se o první vydání učebnice. Doložku MŠMT schválilo MŠMT dne 9. 12. 2003 k zařazení do seznamu učebnic pro základní školy a víceletá gymnázia jako součást ucelené řady učebnic pro vyučovací předmět přírodopis s dobou platnosti šest let. K učebnici je k dispozici příručka učitele.

Učebnice je tvořena 7 hlavními kapitolami. Před první kapitolou je podkapitola s názvem Úvod. Hlavními kapitolami učebnice jsou Planeta Země a vznik života na Zemi; Život na Zemi; Základní struktura života; Přehled organismů; Člověk a příroda. V závěru učebnice jsou kapitoly Laboratorní práce a Rejstřík pojmů. V učebnici jsou používány symboly provázející učební text s názvy praktický úkol; zajímavost; zamysli se; pozor;

shrnutí a otázky a úkoly. Symbolem je také označen mikroskopický snímek nebo chráněný druh. Průvodci celé učebnice jsou Katka a její děda, jejichž části příběhů uvádí každou podkapitolu. Na konci podkapitoly je shrnutí textu v zeleném rámečku a pod ním doplňující otázky a úkoly pro daný učební celek. Celý text učebnice doplňují obrázky a grafy pro demonstraci probíraného tématu. Okraje stran učebnice tvoří lišty s doplňujícím učivem, zajímavostmi, otázkami k tématu, návrhy tvorby referátů, odkazy na jiné předměty nebo internet.

Jednotlivé významné krajinné prvky jsou v textu užívány nejčastěji v kontextu životního prostředí pro určitá společenstva organismů. Patří sem vodní toky, jezera či lesy. Pojem VKP se v učebnici neobjevuje. Související pojmy se nejčastěji vyskytují v kapitole Člověk a příroda. V této kapitole je vysvětlen pojem společenstvo organismů, ekosystém a jeho rozdělení na umělý a přírodní a jejich příklady. V učebním textu je uvedeno, že vlivem člověka dochází k narušení biologické rovnováhy a změnám v přírodní krajině, což má dopady na společenstva a životní prostředí. V kapitole je napsáno, že se podle zákona o ochraně přírody zřizují národní parky, chráněné krajinné oblasti, přírodní rezervace, chráněná území a přírodní památky. V textu je zmíněno, že ohrožené druhy rostlin a živočichů jsou chráněny a zapsány v tzv. červené knize. Text učebnice doplňuje mapa zobrazující CHKO a NP České republiky.

Druhou učebnicí přírodopisu k analýze byla zvolena učebnice s názvem Přírodopis 7, učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia. Autory učebnice jsou Věra Čabradová, František Hasch, Jaroslav Sejpka a Ivana Vaněčková. Učebnici vydalo Nakladatelství Fraus v Plzni v roce 2005, jednalo se o 1. vydání učebnice. Doložka MŠMT byla schválena dne 11. 5. 2005 k zařazení do seznamu učebnic pro základní školy jako součást ucelené řady učebnic pro vyučovací předmět přírodopis s dobou platnosti šest let. K učebnici je k dispozici pracovní sešit i příručka učitele.

Učební text učebnice je rozdělen do 6 hlavních kapitol. Před první kapitolou se nachází podkapitola s názvem Úvod. První kapitola s názvem Opakování 6 shrnuje učivo z předchozího ročníku. Hlavními kapitolami učebnice jsou Zoologie – nauka o živočiších; Botanika – nauka o rostlinách; Společenstva. V závěru učebnice jsou kapitoly Laboratorní práce a Rejstřík pojmů. Učební text doplňují symboly zamysli se; zajímavost; pozor; domácí úkol; shrnutí; otázky a úkoly; praktický úkol. Symbolem je také označen

mikroskopický snímek, chráněný druh, jedovatá rostlina nebo pohlaví. Textem provází sourozenci Veronika a Petr, jejichž příběhy uvádí do každé podkapitoly. Na konci podkapitoly je shrnutí učiva v zeleném rámečku a pod ním doplňující otázky a úkoly. Celý text učebnice je provázen tematickými obrázky. Okraje stran učebnice tvoří lišty se zajímavými informacemi, učivem k zopakování, otázkami nebo obrázky.

Obsah učebnice je rozdělen na dvě hlavní části – zoologii a botaniku. Třetí část se zabývá společenstvy organismů. V učebním textu se objevuje významný krajinný prvek les jako ekosystém pro řadu organismů, také se zde objevuje VKP rašeliniště v souvislosti s mechorosty a výskytem v horských oblastech. Velmi často zmiňované významné krajinné prvky jsou vodní toky např. potoky, řeky říčky nebo stojaté vody, např. jezera a rybníky. Uvedené VKP jsou v textu užívány jako životní prostředí pro řadu druhů rostlin a živočichů. V učebnici jsou uvedeny příklady chráněných druhů rostlin i živočichů. Je zde napsáno, že je nutná ochrana chráněných druhů i prostředí, ve kterém žijí. V souvislosti s chráněnými druhy je zmíněna existence přehledu chráněných rostlin a živočichů ve vyhlášce č. 395/1992 Sb. V rámci učebnice jsou zmíněny skály jako neživé složky prostředí. Termín krajina se zde vyskytuje v různém slovním spojení např. lesnatá krajina, volná krajina, otevřená krajina, přírodní nebo přirozená krajina. Objevuje se zde termín ekosystém a v rámci něj pojem nika jako nejvhodnější místo pro daný druh v ekosystému. Související pojmy a konkrétní významné krajinné prvky se nejčastěji vyskytují v kapitole Společenstva. Avšak přímo termín VKP se v textu neobjevuje. V podkapitole Společenstvo lesa je uvedeno rozdělení lesů a jejich vegetační stupně. Společenstvo vod a mokřadů zahrnuje významné krajinné prvky jako rašeliniště, vodní toky (potoky, řeky) i stojaté vody (jezera, tůňe, rybníky). Pro dané ekosystémy jsou uvedeni jejich typičtí zástupci živočichů a rostlin. V podkapitole Společenstvo luk, pastvin a travnatých strání je napsáno, že tyto často umělé ekosystémy, jsou zastoupeny chráněnými nebo ohroženými druhy, a proto je nutná jejich ochrana. Poslední podkapitola kapitoly Společenstva je věnována společenstvu polí a sídelních aglomerací.

Třetí učebnici přírodopisu jsem si vybrala ze stejné řady jako předchozí učebnice. Zvolená učebnice se nazývá Přírodopis 8, učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia. Autory učebnice jsou Ivana Vaněčková, Jana Skýbová, Drahuše Markvartová a Tomáš Hejda. Učebnici vydalo Nakladatelství Fraus v Plzni v roce 2006, jednalo

se o první vydání učebnice. Doložka MŠMT byla schválena dne 1. 8. 2006 k zařazení do seznamu učebnic pro základní školy jako součást ucelené řady učebnic pro vyučovací předmět přírodopis s dobou platnosti šest let. K učebnici je k dispozici pracovní sešit i příručka učitele.

Učebnici utváří 9 hlavních kapitol. Před první kapitolou se nachází podkapitola s názvem Úvod. První kapitola Opakování 7 shrnuje učivo z předchozího ročníku. Hlavními kapitolami učebnice jsou: Savci; Biologie člověka; Genetika; Poskytování první pomoci; Člověk, zdraví, budoucnost. V závěru učebnice jsou kapitoly Laboratorní práce; Rejstřík pojmů; Výstupy a kompetence. Učební text doplňují symboly zamysli se; zajímavost; pozor; domácí úkol; shrnutí; otázky a úkoly; praktický úkol; práce s mapou; diskuse; skupinová práce; pozorování. Symbolem je také označen mikroskopický snímek, chráněný druh nebo pohlaví. Na konci podkapitoly je shrnutí textu v zeleném rámečku a pod ním doplňující otázky a úkoly pro daný učební celek. Celý text učebnice je provázen obrázky. Okraje stran učebnice tvoří lišty, na kterých se můžeme dozvědět zajímavosti nebo si zopakovat učivo. Také jsou zde otázky k tématu, obrázky, odkazy na jiné předměty nebo internet.

Celý obsah učebnice se zabývá savci včetně člověka. V kapitole Biologie člověka jsou podrobně rozebrány jednotlivé orgánové soustavy člověka. Související pojmy s významnými krajinnými prvky jsou zmiňovány především na lištách a v úvodu učebnice za účelem zopakování již naučeného učiva z předchozích let. Samotný pojem VKP se v učebnici nenachází. Občas je zde zmíněn VKP les, jezero nebo řeka jako ekosystém pro některé savce. V rámci rozdělení a charakteristiky biotů (přírodních krajin) je zmíněn VKP rašeliniště jako součást biomu tajga. Kapitola Člověk, zdraví, budoucnost představuje různé vlivy na životní prostředí a tím i na naše zdraví.

Čtvrtá analyzovaná učebnice přírodopisu se nazývá Přírodopis 9, učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia. Autoři učebnice se jmenují Milada Švecová a Dobroslav Matějka. Učebnice byla vydána pod Nakladatelstvím Fraus v Plzni v roce 2007, jednalo se o 1. vydání učebnice. Doložku MŠMT schválilo MŠMT dne 25. 9. 2007 k zařazení do seznamu učebnic pro základní školy jako součást ucelené řady učebnic pro vzdělávací obor přírodopis s dobou platnosti šest let. K učebnici je k dispozici příručka učitele a pracovní sešit.

Učebnice je složena z 15 hlavních kapitol. První kapitolu představuje Úvod. Další kapitola s názvem Opakování 8 shrnuje učivo z předchozího ročníku. Kapitoly s hlavním obsahem jsou: Geologie – věda o Zemi; Minerály a horniny; Stavba Země; Vnitřní geologické děje; Vnější geologické děje; Modrá planeta; Přírodní zdroje; Expedice do historie Země; Geologická mapa ČR; Co dokáže příroda; Praktická cvičení. V závěru učebnice jsou kapitoly Rejstřík pojmů a Výstupy a kompetence. Učební text je provázen symboly s názvy zamysli se; praktický úkol; práce s mapou; pokus; diskuse; skupinová práce; pozorování; shrnutí; otázky a úkoly; zajímavost; domácí úkol. Každou podkapitolu uvádí text s úryvky z knih nebo časopisů. Na konci podkapitoly je shrnutí textu v zeleném rámečku a pod ním doplňující otázky a úkoly pro daný učební celek. Celý text učebnice je provázen obrázky a grafy pro lepší představu probíraného tématu. Okraje stran učebnice také tvoří lišty se zajímavostmi, učivem k zopakování nebo obrázky souvisejícími s probíraným učivem.

Hlavní obsah učebnice tvoří geologie zabývající se neživou přírodou a její ochranou. V učebnici jsou užívány pojmy výchozy, odkryvy nebo skalní útvary, jež se mohou stát registrovanými významnými krajinnými prvky. Jsou zde uvedeny příklady regulace vodních toků a jejich negativní ekologický dopad a vliv na biodiverzitu. V učebním textu se neobjevuje termín VKP, avšak jsou zde zmíněny konkrétní VKP. Významný krajinný prvek rašeliniště je zmiňován v souvislosti s popisem vzniku rašeliny demonstrováním pomocí obrázků. VKP vodní toky se nejčastěji objevují v kapitole Modrá planeta. V rámci textu jsou dále užívány VKP jezera, rybníky nebo údolní niva. V kapitole jsou také tématem krasové jeskyně a související přírodní jevy, které jsou chráněny obecnou ochranou přírody a krajiny jako neživá část přírody. Termín krajina je v učebním textu užíván v různém slovním spojení např. ráz krajiny, pouštní krajiny, vzhled krajiny, reliéf krajiny nebo otevřená krajina.

Pátou analyzovanou učebnicí přírodopisu je Přírodopis 6, učebnice pro 6. ročník základní školy zaměřující se na rostliny. Učebnici sepsal autor Martin Dančák. Učebnice byla vydána pedagogickým nakladatelstvím Prodos v Olomouci roku 2015. Doložka MŠMT byla schválena dne 12. 3. 2015 k zařazení do seznamu učebnic pro základní vzdělávání jako součást ucelené řady učebnic pro vzdělávací obor Přírodopis s dobou platnosti šest let. K učebnici byl vytvořen pracovní sešit.

Učebnice je složena ze 6 hlavních kapitol. Před hlavními kapitolami samotné učebnice je Úvod a Opakování. Hlavní kapitoly se jmenují Úvod do poznávání rostlin; Řasy a jim podobné organismy; Mechorosty; Plavuně, přesličky, kapradiny; Nahosemenné rostliny; Kryptosemenné rostliny. Na konci učebnice je Závěrečné shrnutí a Rejstřík pojmů a jmen. Na konci každé kapitoly je shrnutí učiva v zeleném rámečku a pod ním otázky a úkoly. Celý text učebnice je provázen obrázky, mikroskopickými snímky nebo grafy. Text učebnice doplňují barevné rámečky. Zelený rámeček má název Poznámka a jsou zde vysvětlovány související pojmy s probíranou látkou. Oranžový rámeček se nazývá ...a teď ty! Zde jsou otázky nebo úkoly pro žáky. Červený rámeček představuje Kvíz s otázkou nebo větou k doplnění s výběrem odpovědí. Hnědý rámeček Třídění obsahuje zařazení probíraných organismů do systému. Modrý rámeček s nadpisem Internet odkazuje na internetové stránky související s probíranou látkou. Žluté podbarvení textu nebo žluté rámečky obsahují zajímavosti k probíranému tématu a doplňující informace. Text je doplněn zajímavými informacemi o stanovišti nebo konkrétní rostlině. V závěru učebnice je shrnutí všech témat, která byla v učebnici probírána.

Celý text učebnice se zabývá rostlinami, tedy oborem botanika. Zabývá se také jejich životním prostředím a ochranou. V rámci podkapitoly Vody jsou zmiňovány VKP jako řeky, potoky, jezera nebo rybníky, které tvoří životní prostředí pro řadu organismů. Dalším VKP objevujícím se v učebnici, jsou rašeliniště, kterým se věnuje kapitola Mechorosty. V kapitole je popsán vznik rašelinišť, jejich funkce, využití, ale také jejich ochrana, neboť na nich žijí organismy typické pouze pro ekosystém rašelinišť. V učebnici se dále objevují významné krajinné prvky lesy tvořící ekosystém pro řadu organismů. Významnými krajinnými prvky se mohou stát i skalní útvary, které jsou v učebnici užívané jako životní prostředí rostlin. Učební text zmiňuje krasové oblasti, jež jsou chráněny v rámci obecné ochrany neživé části přírody. V podkapitole Louky, pastviny a jiná travinná společenstva jsou zmíněny orchidejové louky a jejich ochrana v rámci PP nebo PR. Termín významné krajinné prvky se v textu neobjevuje. Přírodní společenstva se zde vyskytují jako související pojem s VKP. Na rozdíl od předchozích učebnic se v této učebnici termín krajina vyskytuje velmi zřídka. V souvislosti s tématem je zde uvedeno, že je v našem zájmu všechny rostliny i celá jejich společenstva studovat a chránit před námi samotnými, protože rostliny určují vzhled životních prostředí.

6.3 Shrnutí rozboru učebnic zeměpisu a přírodopisu

Hodnocení vychází z 5 vybraných učebnic zeměpisu a z 5 vybraných učebnic přírodopisu užívaných ve výuce na 2. stupni základních škol. Rozborem učebnic zeměpisu a přírodopisu jsem zjistila, že se pouze v jedné z deseti hodnocených učebnic objevil přímo termín významné krajinné prvky. Na druhou stranu se v učebnicích vyskytují konkrétní významné krajinné prvky – les, vodní tok, údolní niva, jezero, rybník a rašeliniště a s nimi související pojmy. Následující tabulka (Tab. 8) shrnuje výskyt vybraných pojmů užívaných v analyzovaných učebnicích.

Tab. 8 Výskyt vybraných pojmů v analyzovaných učebnicích

	les	vodní toky	údolní niva	jezero	rybník	rašeliniště	VKP	krajina	ochrana přírody
1	+	+	-	+	-	-	-	+	-
2	+	+	-	+	-	-	-	+	+
3	+	+	-	+	+	-	+	+	+
4	+	+	+	+	+	+	-	+	+
5	+	+	-	+	-	-	-	+	-
6	+	+	-	+	-	-	-	+	+
7	+	+	-	+	+	+	-	+	+
8	+	+	-	+	-	+	-	+	-
9	-	+	+	+	+	+	-	+	-
10	+	+	-	+	+	+	-	+	+

Zdroj: vlastní zpracování

+ pojem uveden
- pojem neuveden

Čísla v levém sloupci tabulky (Tab. 8) představují analyzované učebnice zeměpisu a přírodopisu. Název učebnice č. 1 je Zeměpis 6, učebnice č. 2 je Zeměpis 7, učebnice č. 3 je Zeměpis 8, všechny z Nakladatelství Fraus. Učebnicí č. 4 je Zeměpis 9 z nakladatelství SPN a učebnice č. 5 je Hravý zeměpis 6. Číslo 6 představuje učebnice Přírodopis 6, učebnice č. 7 je Přírodopis 7, s číslem 8 je to učebnice Přírodopis 8, č. 9 je učebnice Přírodopis 9, všechny z Nakladatelství Fraus, učebnicí č. 10 je Přírodopis 6 z Nakladatelství Prodos. Znaménko plus představuje, že je konkrétní pojem v učebnici uveden. Naopak znaménko mínus znamená, že se uvedený pojem v učebnici neobjevuje.

Obr. 2 Četnost výskytu pojmu v učebnicích

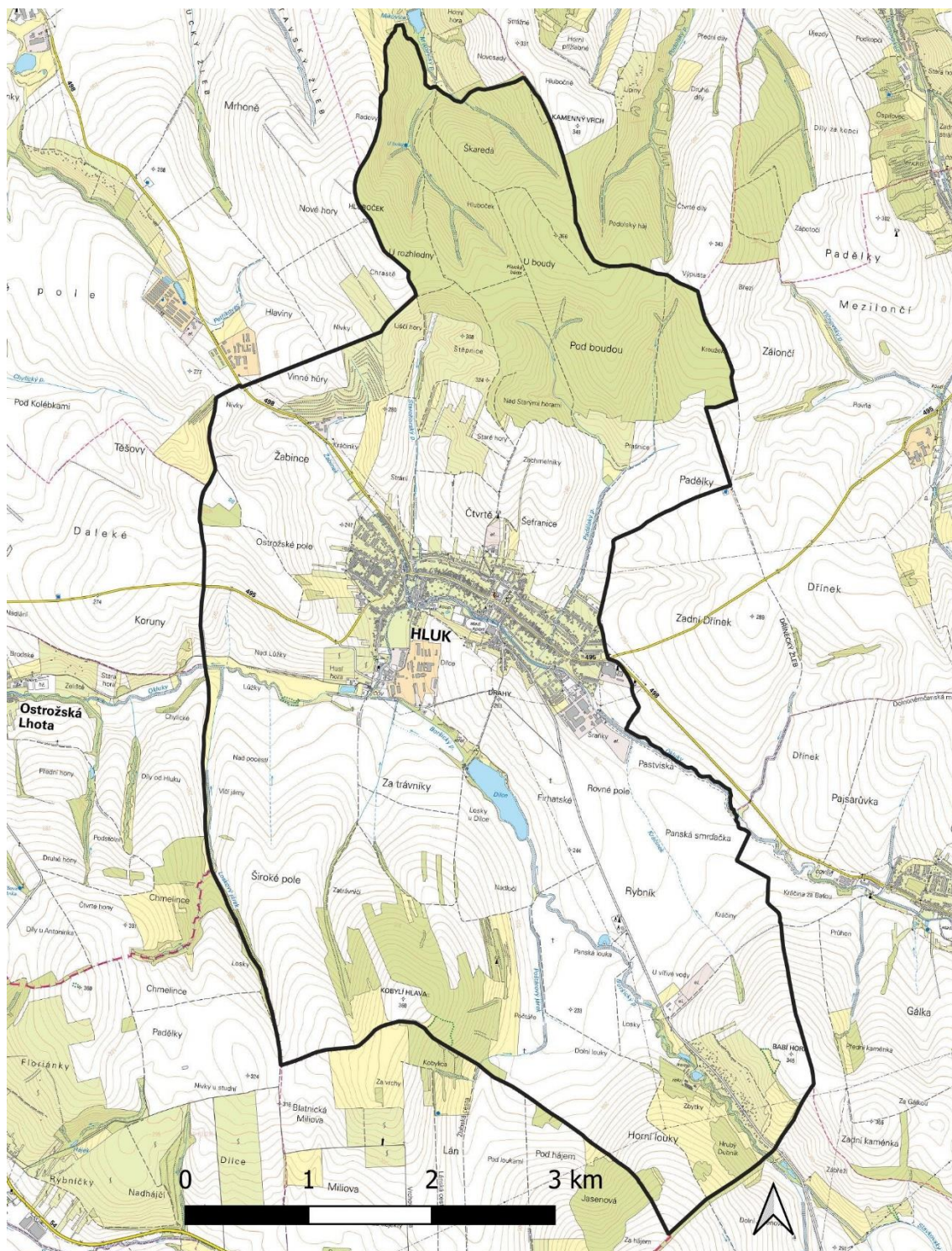
Zdroj: vlastní zpracování

Graf (Obr. 2) nám představuje četnost výskytu vybraných pojmů v jednotlivých učebnicích. Ve všech 10 analyzovaných učebnicích se vyskytují pojmy jako vodní toky, jezero a krajina. V 9 z 10 analyzovaných učebnic se objevuje pojem les. Šest učebnic obsahuje témata zabývající se ochranou přírody. V 5 učebnicích můžeme najít termín rybník nebo rašeliniště. Údolní niva se objevuje ve 2 z 10 studovaných učebnic a pouze v jedné analyzované učebnici je zmíněn samotný pojem VKP.

7 Fyzickogeografická charakteristika a využití krajiny zájmového území

7.1 Vymezení zájmového území

Obec Hluk se nachází na východě jižní Moravy ve Zlínském kraji, v okrese Uherské Hradiště. Obec náleží do SO ORP Uherské Hradiště. Leží cca 10 km jihovýchodně od města Uherské Hradiště v údolí říčky Okluky a na úpatí severních výběžků Bílých Karpat. Obec Hluk náleží do Hluckého bioregionu. Hluk je typickou ulicovou obcí. Ke dni 1. 1. 2021 bylo v obci přihlášeno k trvalému pobytu 4 254 obyvatel (MVČR, 2021). Katastrální území obce Hluk zaujímá rozlohu 2 839 ha. Obec se nachází v Hlucké a Vlčnovské pahorkatině v průměrné nadmořské výšce 233 m (Břečka; Mitáček, 2011). Sousedními katastry na jihu obce jsou katastry obce Blatnička, Blatnice pod Svatým Antonínkem a Boršice u Blatnice. Na východě sousedí s obcemi Dolní Němčí a Vlčnov. Katastrální území obcí Uherské Hradiště části Míkovice a Podolí leží na sever od katastru obce Hluk. Na západní straně se nacházejí katastry Ostrožské Lhoty, Ostrožské Nové Vsi a Kunovic. Na následující mapě (Obr. 3) je vymezeno katastrální území obce Hluk.

Obr. 3 Katastrální území obce Hluk (výřez z mapy)

Zdroj: Krajský úřad Zlínského kraje, 2020, vlastní zpracování v QGIS

7.2 Přírodní poměry

Geologická stavba

Z geologické mapy v příloze 16.3 můžeme vyčíst, že je horninové podloží území formováno kvarterními sedimenty z období paleogénu a křídy. Většinu severní části katastru tvoří flyšová pásma střídající pískovce a jílovce. V povodí vodních toků jsou uloženy fluviální a deluviální písčitohlinité až hlinitopísčité sedimenty. V nivách vodních toků jsou uloženy nivní a smíšené sedimenty. V části nivy potoka Hluboček je uložen písek a štěrk. Na území obce se také vyskytují spraše a sprašové hlíny. Většina jižního katastru je tvořena flyšovým pásmem pískovců a jílovců z období paleogénu. Na menších plochách jižní části katastru jsou uloženy pískovce, jílovce, slíny a slínovce z období křídy. Na území obce vytvářejí vodní toky náplavový kužel nebo ploché akumulární terasy. Geologickým podkladem přírodní rezervace Kobylí hlava a přírodní památky Babí hora jsou paleogenní horniny bělokarpatské jednotky magurského flyše. V přírodní památce Pod Husí horou jsou odkryty světle šedé deskovité vápence a jílovce a béžové a okrové slíny hluckých vrstev. V levém nárazovém břehu říčky Okluky v rámci přírodní památky Okluky jsou odkryty cihlově červené slíny až slínovce (Hrabec a kol., 2017).

Geomorfologické členění reliéfu

V rámci geomorfologického členění reliéfu ČR náleží katastrální území Hluk do Alpsko-himalájského systému, subsystému Karpaty, provincie Západní Karpaty, subprovincie Vnější Západní Karpaty. Dále se řadí do oblasti Moravsko-slovenské Karpaty, jako celek patří do oblasti Vizovické vrchoviny a jako podcelek do Hlucké pahorkatiny. V rámci okrsku spadá jižní část území do okrsku Boršická pahorkatina, severní část území spadá do okrsku Vlčnovská pahorkatina a střed obce náleží do okrsku Hlucká kotlina (Demek a kol., 2006).

Nejvyššími body v obci jsou Babí hora (347 m n. m.), Kobylí hlava (358 m n. m.) a bod U staré rozhledny v lese Hluboček (366 m n. m.). Středem území obce protéká říčka Okluky s členitým reliéfem dna a širokou údolní nivou. Dále územím protéká Boršický potok, potok Žabínek, potok Hluboček nebo Starohorský potok tvořící údolní nivy. Na středním toku říčky Okluky se nachází Hlucká kotlina. Významným bodem Hlucké kotliny je bod Drahy (263 m n. m.). Nejvyšším bodem Hlucké pahorkatiny je bod Ovčírna (429 m n. m.) nacházející se u Luhačovic v Prakšické pahorkatině. Významnými

body Boršické pahorkatiny jsou Jasenová (410 m n. m.) nebo Hájová (356 m n. m.). Nejvyšším bodem náležícím do Vizovické pahorkatiny je bod Klášťov (753 m n. m.) v Klášťovském hřbetu. Významnými body Vlčnovské pahorkatiny jsou body Černá hora (364 m n. m.) v katastrálním území obce Vlčnov nebo bod Hluboček (351 m n. m.) nacházející se v severní části katastru obce Hluk v lese Hluboček.

Půdní poměry

Půdní poměry jsou dány geologickým vývojem v kvartéru. Z půdní mapy v rámci přílohy 16.4 můžeme vyčíst, že se v severní části katastru obce Hluk často vyskytuje půdní typ hnědozem v subtypu modální. Les Hluboček se rozprostírá na půdním typu kambizem luvická. Menší plochy lesa pokrývá kambizem modální či oglejená, luvizem modální či oglejená nebo glej modální. Zástavba města leží na černici modální ze středně těžkých substrátů a černici fluvické karbonátové z nivních sedimentů. V nivě říčky Okluky a Boršického potoka se vyskytují černice v subtypu karbonátová, modální, ojediněle fluvická karbonátová. Niva potoka Hluboček v severní části katastru je tvořena fluvizemí glejovou. V západní části katastru jsou vytvořeny agrární terasy, pod kterými se rozkládá černozem modální a černozem černická. Převážnou část jižního katastru obce Hluk pokrývá černozem modální a černozem černická pelická. V jižní části katastru se také na menších plochách vyskytuje hnědozem modální nebo pararendzina pelická. Vyskytují se zde ostrůvky pararendziny modální ve středu obce v okolí bodu Drahy (263 m n. m.) nebo nad vinicí Pod Husí horou v západní části katastru. Oblast v jižní části katastru s kótou 233 m n. m. mezi Boršickým potokem a Poštárovým járkem je tvořena černicí fluvickou karbonátovou, vedle které se nachází černice arenická. Přírodní rezervace Kobylí hlava se rozkládá na hnědozemi luvické pelické. Okolí kóty Kobylí hlava (358 m n. m.) je tvořeno kambizemí luvickou vyluhovanou a kambizemí luvickou pelickou. Menší plochy území obce buduje hnědozem luvická pelická, hnědozem oglejená nebo hnědozem pelická.

Hydrologické poměry

Z hydrologického hlediska se obec Hluk nachází v povodí Moravy. Dále náleží do úmoří Černého moře a povodí Dunaje. Do povodí Moravy je území odvodňováno Boršickým potokem a říčkou Okluky, do kterých ústí další bezejmenné potoky. Říčka Okluky je hlavní vodní tok protékající středem obce Hluk. Dalšími vodními toky jsou Boršický potok, potok Hluboček, méně významnými jsou potok Žabínek, Starohorský potok a další bezejmenné potoky a járky. Říčka Okluky pramení v Bílých Karpatech a v Uherském Ostrohu tvoří levý přítok řeky Moravy. Plocha povodí Okluky je 121,3 km², délka říčky je 31,1 km a průměrný průtok u ústí činí 0,40 m³/s. Boršický potok má délku 12,2 km, plochu povodí 25,1 km² a jeho průměrný průtok u ústí je 0,08 m³/s (Břečka; Mitáček, 2011). Na Boršickém potoce se nachází tři menší rybníky a rybník nazývaný Podkova. V jižní části katastru je vybudována na Boršickém potoce vodní nádrž Nové Díly. Po levé straně cyklostezky směrem na obec Ostrožská Lhota je vytvořeno soukromé jezero. V lese Hluboček se na červené turistické trase nachází studánka U buku. V 16. století obec Hluk proslavil tzv. Vřivý pramen, který již zanikl. V obci vyvěrá bezvýznamný, slabě sirovodíkový pramen (Břečka; Mitáček, 2011). Z hlucké kroniky můžeme vyčíst, že území obce Hluk bylo zasaženo záplavami a povodněmi v letech 1919, 1921, 1926, 1938, 1947, 1955, 1956, 1958, 1997, 2000 a naposledy v roce 2010. V rámci protipovodňových opatření byl v roce 2000 vybudován na potoce Žabínek suchý poldr.

Klimatické poměry

Dle rozdělení klimatických oblastí podle Quitta náleží město Hluk do klimatické oblasti T2, což je teplá oblast (termofytikum). Průměrná roční teplota vzduchu v této oblasti je 8,7 °C. Počet dní s průměrnou teplotou 10 °C a více činí 160–170 dní. Průměrný počet letních dní je 50–60, mrazových dní 100–110 a 30–40 dní ledových. Průměrnou hodnotu ročních srážek činí 589 mm. Průměrný počet dní se srážkami více než 1 mm je 90–100 dní (Břečka; Mitáček, 2011). Podle fenologické charakteristiky uvedené v Atlasu podnebí Česka (Tolasz, 2007) začíná kvetení třešně ptačí v této oblasti mezi 15. a 20. dubnem. Nástup fenofáze vzcházení pšenice ozimé nastává mezi 20. a 31. 10., počátek metání nastává mezi 31. 5. a 5. 6. a plná zralost nastává mezi 20. 7. a 31. 7. Fáze vzcházení ječmene jarního nastává průměrně kolem 10. 4., metání mezi 5. 6. a 10. 6. a plná zralost nastává mezi 20. 7. a 31. 7.

Biogeografická charakteristika

Podle fyto geografického členění patří obec Hluk do okresu 19. – Bílé Karpaty stepní náležející do obvodu panonského termofytika. Pro území obce je typický vegetační stupeň kolinní a lesní vegetační stupeň bukodubový nebo dubobukový. Dle mapy potenciální přirozené vegetace pokrývá převážnou část katastru prvosenková dubohabřina. Zástavbu obce, jižní hranice katastru a část severního území by měla tvořit mochnová doubrava, malé části katastru by měla pokrývat také ostřicová dubohabřina.

Ze zástupců flóry rostou na území obce běžné druhy rostlin, např. sedmikráska chudobka, pampeliška lékařská, kokoška pastuší tobolka a mnoho dalších. V lesích roste ostřice chlupatá, strdivka jednokvětá, lilie zlatohlavá nebo árón východní. V oblasti teplomilných doubrav můžeme nalézt druhy jako medovník meduňkolistý, klokoč zpeřený nebo černýš hajní. Louky a pastviny jsou zastoupeny řadou travních i bylinných porostů. Jako typické zástupce lze uvést válečku prapořitou, len žlutý nebo kakost krvavý. Na Hluku je také typický výskyt orchidejí, např. vstavač nachový, kruštík širolistý nebo okrotice bílá. Z hořců je zde zastoupen hořec křížatý nebo hořec hořepník (Břečka; Mitáček, 2011). Lesy zde tvoří převážně dubohabřiny a teplomilné doubravy s dubem zimním, lípou srdčitou a jasanem ztepilým. Břehy vodních toků lemují porosty bezu černého, olše lepkavé, topolu černého, různých vrb a keřů. Vzácnější a ohrožené druhy se zachovaly převážně na zvláště chráněných územích, které popisují v další podkapitole.

Ze zástupců fauny se na území obce vyskytují běžní živočichové s převahou teplomilných druhů. Z významnějších druhů z řad bezobratlých zde pobývá slíďák písečný, vážka bělořitná, otakárek ovocný, střevlík Ulrychův nebo zlatohlávek tmavý. Mezi vzácnější druhy plžů patří žitovka obilná, skelnatka zemní nebo trojzubka stepní. Ve vodních plochách žije mnoho druhů ryb, např. sumec velký, kapr obecný, lín obecný nebo bolen dravý. Na území obce byl zaznamenán výskyt ropuchy obecné, rosničky zelené, ještěrky obecné nebo slepýše křehkého. Ptáci jsou nejprozkoumanější skupinou živočichů na území obce. V okolí říčky Okluky byl pozorován ledňáček říční nebo vlha pestrá. Vodní plochy obývá kachna divoká nebo potápka roháč. Z řádu pěvců zde pobývá rehek domácí, lejsek šedý nebo vrabec domácí. Savci jsou zde zastoupeni běžnými druhy jako zajíc polní, srnec obecný, krtek obecný, kuna lesní a mnoho dalších (Břečka; Mitáček, 2011). Ohrožené a další druhy jsou zmíněny v následující podkapitole Zvláště chráněná území nebo v rámci učebního textu.

7.3 Zvláště chráněná území

Na katastrálním území obce Hluk se nachází maloplošná zvláště chráněná území a evropsky významné lokality (EVL) v rámci Natura 2000. Mezi maloplošná zvláště chráněná území patří přírodní rezervace Kobylí hlava, přírodní památka Babí hora, přírodní památka Okluky a přírodní památka Pod Husí horou. Evropsky významnými lokalitami jsou EVL Kobylí hlava a EVL Babí hora. Evropsky významná lokalita Jasenová zasahuje do území katastru jen z části. Uvedená zvláště chráněná území jsou zpracována na základě těchto zdrojů: *Hluk: dějiny města* (Břečka; Mitáček, 2011) a *Zvláště chráněná území přírody Zlínského kraje* (Hrabec a kol., 2017). Maloplošná zvláště chráněná území obce Hluk jsou znázorněna na mapě v příloze 16.1 na konci bakalářské práce.

Přírodní rezervace a evropsky významná lokalita Kobylí hlava

Přírodní rezervace Kobylí hlava se nachází v Hlucké pahorkatině asi 300 m jihovýchodně od kóty Kobylí hlava (358 m n.m.). Přírodní památkou byla vyhlášena v roce 1998 a v roce 2002 se lokalita stala přírodní rezervací. Předmětem ochrany PR Kobylí hlava jsou původní kavylkové louky a teplomilné doubravy. Žije zde bohaté společenstvo s chráněnými i ohroženými druhy. Příkladem jsou kavyl pýřitý, kavyl tenkolistý, koniklec velkokvětý, hlaváček jarní, vstavač nachový, hadinec červený a mnoho dalších. Za zmínku stojí evropsky významný druh hadinec červený, který je jednou z nejvzácnějších rostlin v ČR a je řazen mezi kriticky ohrožený druh. Ze zástupců fauny zde pobývá křižák pruhovaný, vřetenuška čičorková, cikáda chlumní a další. Lokalitu z části tvoří teplomilná doubrava s dubem zimním, jasanem ztepilým a lípou srdčitou. Součástí PR Kobylí hlava je evropsky významná lokalita Kobylí hlava, která téměř kopíruje území rezervace.

Přírodní památka a evropsky významná lokalita Babí hora

Lokalita se nachází v Boršické pahorkatině asi 120 m jihozápadně od kóty Babí hora (347 m n. m.). Přírodní památkou byla lokalita vyhlášena v roce 1998. Přírodní památka je součástí území evropsky významné lokality Babí hora. Cílem ochrany je zachování stepních společenstev panonského termofytika se zastoupením chráněných i ohrožených druhů. PP Babí hora pokrývají širokolisté suché trávníky, mezofilní louky, teplomilné doubravy a lužní les. Žije zde především teplomilný hmyz. Ze vzácnějších druhů hmyzu zde byl pozorován kozlíček hnědý, otakárek fenyklový, pestrokrídlec

podražcový nebo kobylka hnědá. Ze zástupců ptáků se zde vyskytuje bramborníček černohlavý, ťuhák šedý nebo pěnice černohlavá. Vzácné druhy rostlin zde zastupuje vstavač osmahlý, hrachor chlumní, kosatec různobarvý nebo hlaváček letní. Hrachor chlumní se řadí mezi silně ohrožené druhy naší květeny.

Přírodní památka Okluky

Přírodní památka Okluky se nachází v Hlucké pahorkatině cca 1,5 km od středu obce Hluk, v nadmořské výšce 210 m. Přírodní památkou byla vyhlášena v roce 2002. Jedná se o jediný přirozený výchoz púchovských slínů v rámci magurského flyše v České republice. Výchoz druhohorních vrstev je v levém nárazovém břehu potoka Okluky, je asi 15 m dlouhý a až 8 m vysoký. Odkryty jsou zde červené slíny a slínovce patřící do púchovských slínů hluckého vývoje bělokarpatské jednotky magurského flyše. Břehy Okluky lemuje olše lepkavá nebo bez černý. V lokalitě byl zaznamenán výskyt běžných druhů živočichů, např. babočka admirál, ropucha obecná nebo mlynařík dlouhoocasý. Lokalita je vhodná pro geologické exkurze pro demonstraci púchovských slínů.

Přírodní památka Pod Husí horou

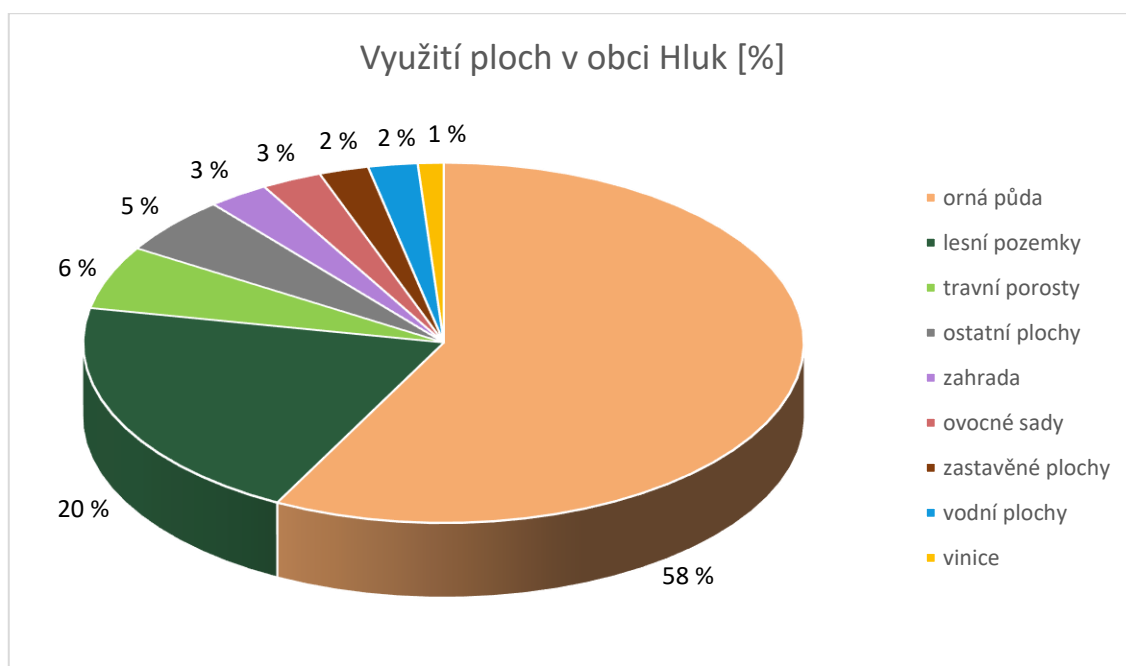
Lokalita se nachází na východním okraji vinice Husí hora (283 m n.m.) na jihozápadním okraji obce Hluk. Přírodní památka Pod Husí horou náleží do Hlucké pahorkatiny. Přírodní památkou byla vyhlášena v roce 2002. Předmětem ochrany je jediný povrchový odkryv hluckých vrstev vápenců, slínů, a jílovců magurského flyše v České republice. Umělý zářez je asi 30 m dlouhý a 3 m vysoký. Na svahu silnice jsou vysázeny ovocné stromy a vyskytují se zde běžně žijící druhy. Lokalita je vhodná pro geologické exkurze pro demonstraci sedimentů hluckých vrstev.

Evropsky významná lokalita Jasenová

Evropsky významná lokalita Jasenová se nachází asi 4,5 km jižně od obce Hluk. Lokalitu pokrývají lesy a louky. Jižní část tvoří dubohabřiny a okraje lokality teplomilné doubravy. Z flóry je zde zastoupen vzácný hadinec červený, dále ohrožené druhy jako česnek kýlnatý, zvonek hadincovitý, zářaza žlutá a mnoho dalších.

7.4 Využití krajiny

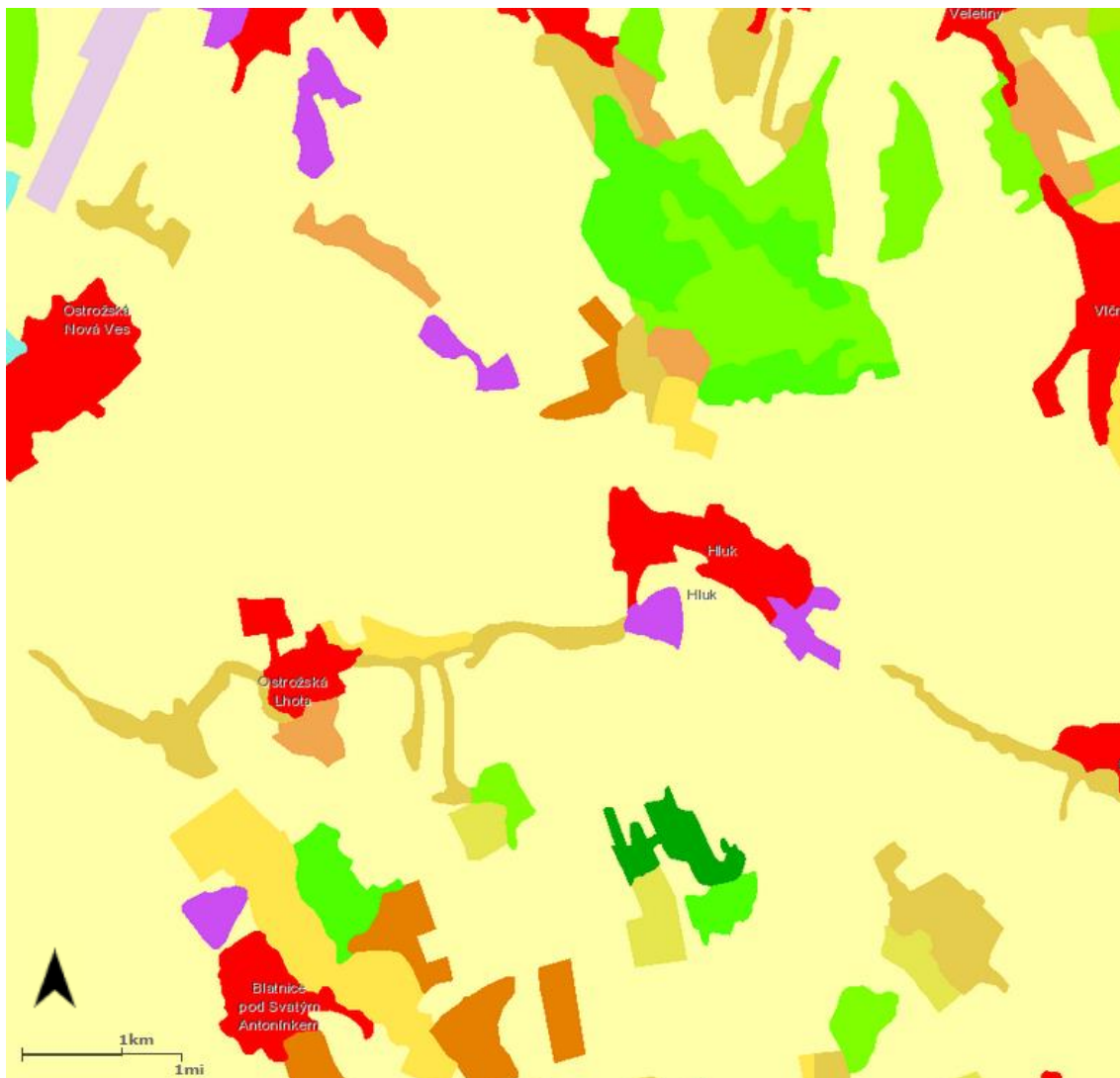
Využití ploch v obci Hluk vyjadřuje graf (Obr. 4.). Celková výměra katastrálního území obce činí 2839,1532 ha. Největší plochu obce zabírá z 58 % orná půda. Z 20 % je území pokryto lesními pozemky. Za nimi následuje pokrytí travními porosty, území s ostatními plochami, zahrady a ovocné sady. Poté následují zastavěné plochy, které zaujímají 2 % katastru obce. Nejmenší část obce zaujímají vinice. Využití ploch v obci vymezuje územní plán obce.

Obr. 4 Využití ploch v obci Hluk [%]

Zdroj: ČÚZK, 2021, vlastní zpracování

Podle typologie krajiny se jedná o krajinu převážně zemědělskou s lesními komplexy. Lesní pozemky obce Hluk pokrývají listnaté i smíšené lesy. Les Hluboček v severní části katastru tvoří teplomilná doubrava. Kavylové stepy byly zachovány v PR Kobylí hlava nebo PP Babí hora. Avšak většina původních kavylových stepí již byla rozorána, proto je nutno tyto louky kosit pro zachování původních společenstev.

- Městská nesouvislá zástavba
- Průmyslové nebo obchodní zóny
- Letiště
- Nezavlažovaná orná půda
- Vinice
- Ovocné sady a keře
- Louky a pastviny
- Komplexní systémy kultur a parcel
- Převážně zemědělské oblasti s přirozenou vegetací
- Listnaté lesy
- Jehličnaté lesy
- Smíšené lesy
- Přírodní louky a pastviny
- Vodní plochy

Obr. 5 Krajinný pokryv obce Hluk a okolí (výřez z mapy)

Zdroj: Copernicus Land Monitoring Service, 2021

Z výřezu mapy krajinného pokryvu území obce Hluk (Obr. 5) můžeme vidět, že je většina území využívána jako nezavlažovaná orná půda. Centrální část katastrálního území obce tvoří městská nesouvislá zástavba. Kolem zástavby se nachází průmyslové zóny. Les Hluboček v severní části katastru tvoří listnaté nebo smíšené porosty. Na sever od obce se nachází ovocné sady, keře, zemědělské oblasti s přirozenou vegetací nebo komplexní systémy kultur a parcel. Lokalitu Kobylí hlava a její okolí v jižní části katastrálního území obce pokrývají listnaté i jehličnaté lesy. Nacházejí se zde také přírodní louky a pastviny. Oblast Babí hory na jihovýchodě území obce tvoří převážně zemědělské oblasti nebo přírodní louky a pastviny.

8 Obecná ochrana přírody a krajiny v České republice

Obecná ochrana přírody a krajiny je na území České republiky zajišťována zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění (dále jen ZOPK). Obecnou ochranu přírody a krajiny vymezuje část druhá, § 4 ZOPK. Obecná ochrana přírody a krajiny je podle ZOPK rozlišována do tří rovin – obecná ochrana územní, obecná ochrana rostlin a živočichů a obecná ochrana neživé části přírody a krajiny. Předmětem územní obecné ochrany přírody a krajiny jsou významné krajinné prvky, územní systém ekologické stability, krajinný ráz včetně přírodních parků a přechodně chráněné plochy. Na základě obecné ochrany rostlin a živočichů jsou chráněny všechny druhy rostlin a živočichů (§ 5), dřeviny rostoucí mimo les (§ 7) a volně žijící ptáci (§ 5a). Jeskyně, přírodní jevy s nimi související nebo paleontologické nálezy jsou chráněny v rámci obecné ochrany neživé části přírody a krajiny (§ 10) (ZOPK a MŽP, 2021).

Následující část textu je věnována obecné ochraně územní. Hlavními nástroji obecné ochrany územní jsou významné krajinné prvky (VKP) a územní systém ekologické stability (ÚSES). Dále s nimi souvisí ochrana krajinného rázu, zřizování přírodních parků a vyhlášení přechodně chráněných ploch.

8.1 Významné krajinné prvky

Ochrana významných krajinných prvků (VKP) je zajišťována prostřednictvím obecné ochrany přírody a krajiny. Pojem významný krajinný prvek se poprvé objevuje v dokumentech „územních průmětů významných prvků krajiny“ v 60. až 70. letech 19. století (Petříček, 2012). Tyto dokumenty zpracovával TERPLAN (státní ústav pro územní plánování) pro Státní ústav památkové péče a ochrany přírody (SÚPPOP). Podílela se na něm řada osobností krajinného plánování. V dokumentech byl pojem VKP definován následovně: „jakákoli ekologicky anebo esteticky významná část krajiny, pokud vytváří typický krajinný ráz, a to bez ohledu na výměru a způsob využití“ (Petříček, 2012). Termín VKP se dále objevuje v roce 1987 v souvislosti s „národní koncepcí tvorby a ochrany životního prostředí a racionálního využívání přírodních zdrojů do roku 2000“, kdy bylo mnoha státním institucím nařízeno „do roku 1988 dokončit základní evidenci významných prvků krajiny ... a využívat je v praxi ...“. (Petříček, 2012). V letech 1989 a 1999 proběhlo první mapování VKP a v roce 2006 mapování biotopů.

V roce 1992 byl přijat ZOPK, který vymezuje pojem významný krajinný prvek jako „ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotnou část krajiny utvářející její typický vzhled nebo přispívající k udržení její stability“.

Významné krajinné prvky se rozlišují do dvou kategorií. První kategorii tvoří tzv. významné krajinné prvky ze zákona představující lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera a údolní nivy. Uvedené VKP jsou vymezeny podle § 3 ZOPK. Druhou kategorii tvoří registrované VKP na základě § 6 ZOPK. Registrovanými VKP se mohou stát zejména mokřady, stepní trávníky, remízy, meze, trvalé travní plochy, naleziště nerostů a zkamenělin, umělé i přirozené skalní útvary, výchozy a odkryvy. Zaregistrovány však mohou být i cenné plochy porostů sídelních útvarů včetně historických zahrad a parků (ZOPK). Zvláště chráněná území však nejsou v této definici zahrnuta. Registraci VKP provádí příslušný orgán ochrany přírody (místně příslušná obec s rozšířenou působností). Registrace významných krajinných prvků je stanovena v metodické instrukci odboru obecné ochrany přírody a krajiny MŽP součástí věstníku MŽP. Metodická instrukce shrnuje postupy orgánů ochrany přírody při registraci, rozhodování, změně či rušení významných krajinných prvků dle § 6 ZOPK a vyhlášky č. 395/1992 Sb. (Kolektiv MŽP, 2013). Orgány ochrany přírody mohou být dle § 75 ZOPK obecní úřady, pověřené obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, Agentura, správy národních parků, Česká inspekce životního prostředí, Ministerstvo životního prostředí, újezdní úřady nebo Ministerstvo obrany.

Významné krajinné prvky jsou zákonem chráněny a nesmí být nijak poškozovány a ničeny. V případě poškození či zničení VKP jsou ukládány sankce. Poškozením VKP dochází k narušení jejich ekologicko-stabilizační funkce, proto bychom měli věnovat zvýšenou pozornost jejich obecné ochraně. Obecná ochrana VKP přispívá k zachování ekologické stability krajiny a původních společenstev a biodiverzity v krajině.

Významné krajinné prvky Hlucka

Významné krajinné prvky náležící do katastrálního území obce Hluk tvoří všechny lesy, vodní toky a jejich údolní nivy, jezera a rybníky. Rašeliniště zde nejsou vytvořena. V rámci významných krajinných prvků jsou chráněny všechny druhy rostlin a živočichů. Konkrétními významnými krajinnými prvky ze zákona na katastrálním území obce Hluk jsou např. les Hluboček, lesy v jižní části katastrálního území v lokalitách Kobyly hlava

nebo Babí hora. Dalšími VKP jsou vodní toky protékající katastrálním územím obce Hluk společně s jejich údolními nivami. Můžeme zde zařadit říčku Okluky, Boršický potok, Starohorský potok, potok Hluboček, potok Žabínek a další bezejmenné menší vodní toky. V Hluku se nachází soukromé jezero, rybník nazývaný Podkova a tři rybníčky na Boršickém potoce. Registrována je pouze jedna lokalita v kategorii významný krajinný prvek, a to Limany. Limany představují biocentrum v nadregionálním biokoridoru Hluboček – Čertoryje.

8.2 Územní systém ekologické stability

Obecná ochrana územní se kromě významných krajinných prvků zabývá také ochranou a tvorbou územního systému ekologické stability (ÚSES). ZOPK vymezuje ÚSES jako „vzájemně propojený soubor přirozených i pozměněných, avšak přírodě blízkých ekosystémů, které udržují přírodní rovnováhu. Rozlišuje se místní, regionální a nadregionální systém ekologické stability“.

Cílem územního systému ekologické stability je rozmístění ekologické sítě zajišťující propojení přírodních stanovišť (biotopů) a zachování ekologické rovnováhy v kulturní krajině. Dalším z cílů je také zajištění vhodných životních podmínek pro přírodní společenstva dané krajiny a zachování nebo obnova biodiverzity organismů v člověkem narušených místech za účelem dosažení harmonické krajiny.

Podkladem pro zpracování ÚSES slouží zmapovaná krajina a biotopy, vymezené bioregiony a přírodní podmínky daných ekosystémů. Dokumentace ÚSES by měla být zpracována do územního plánu obce a do případných pozemkových úprav. Pro tvorbu ÚSES je zásadní vymezení skladebných částí, kostry ekologické stability a zajištění jejich péče a ochrany. ÚSES je často vymezován z již existujících krajinných prvků.

Skladebné části ÚSES dělíme podle funkcí na biocentra, biokoridory a interakční prvky. Ty společně utvářejí ekologickou síť. Podle biogeografického významu jsou skladebné části ÚSES rozlišovány na místní (lokální), regionální a nadregionální (Löw, 1995). Funkci skladebných částí ÚSES mohou plnit také významné krajinné prvky. Míchal (1994) definuje biocentrum jako území, které svou velikostí a stavem ekologických podmínek umožňuje trvalou existenci druhů a společenstev přirozeného genofundu krajiny. Biokoridor je skladebnou částí ÚSES propojující jednotlivá biocentra a sloužící pro migraci organismů. Biokoridory mohou tvořit lineární úseky krajiny jako vodní toky

nebo pásy zeleně v kulturní krajině. Na rozdíl od biocentra nemusí biokoridor umožňovat trvalou existenci druhů na konkrétním místě (Löw, 1995). Pro správné fungování vymezených biocenter a biokoridorů jsou stanoveny jejich minimální velikostní parametry. Interakční prvky jsou skladebnými částmi důležitými na lokální úrovni. Doplňují ekologickou síť biocenter a biokoridorů a zároveň představují prostředí s vhodnými životními podmínkami pro řadu druhů rostlin i živočichů, mohou však být ovlivněny činností člověka. Společně s biocentry a biokoridory působí kladně na méně ekologicky stabilní kulturní krajinu. Interakční prvky se vyznačují menší plochou než biocentra a biokoridory, často jsou prostorově izolovány (Löw, 1995). Mohou jimi být např. ekotonová společenstva lesních okrajů, remízky, skupiny stromů nebo samostatně stojící stromy v polích, drobná prameniště, společenstva na mezích, vysokokmenné sady, aleje a další (Löw, 1995).

Pro vymezení ÚSES je důležité také vymezení kostry ekologické stability, která není celá součástí územního systému ekologické stability. Kostru ekologické stability tvoří síť ekologicky významných segmentů krajiny (EVSK) doplněných o skladebné části ÚSES. EVSK se vyznačují vyšší ekologickou stabilitou a mohou jimi být ekologicky významné krajinné: prvky, celky, oblasti nebo liniová společenstva (Löw, 1995). EVSK mohou být přírodního i antropogenního původu. Funkci biocenter, biokoridorů a interakčních prvků místního významu plní ekologicky významné prvky nebo ekologicky významná liniová společenstva. Funkci biokoridorů regionálního významu plní ekologicky významné celky nebo ekologicky významná liniová společenstva. Nadregionálního významu jsou ekologicky významné celky nebo oblasti. Příklady EVSK mohou být remízky uprostřed polí, mokřady v zemědělské krajině, porosty lemující břehy vodních toků a další (Löw, 1995).

V krajině vedle sebe existují méně stabilní společenstva a společenstva vysoce stabilní. Ekologická síť ÚSES příznivě působí na méně stabilní části krajiny. Ekologicky nejstabilnější krajiny jsou např. původní lesy, louky nebo vodní toky s přirozeným korytem. Nejstabilnější a původní přirozené části krajiny jsou často chráněny jako zvláště chráněná území. Kulturní krajina je naopak nestabilní, proto do ní vytváříme ekologicky stabilnější prvky jako remízky v polích nebo vegetaci podél cest a vodních ploch. V zastavěné části se nachází nejméně stabilní ekosystémy, jejichž kostru ekologické stability tvoří parky, sady, vinice nebo samostatně stojící stromy. Pro zachování a rozvoj

ekologické stability v krajině je nutná realizace nových biocenter, biokoridorů a interakčních prvků do míst ovlivněných člověkem. Avšak jejich realizace i následná péče je velmi náročná a drahá. Musíme také brát v úvahu, že nově vytvořené skladebné části začínají v krajině plnit funkci až po mnoha letech. Skladebné části ÚSES a EVSK plní v krajině nejen stabilizační funkci, ale i funkci estetickou. Pro zachování estetické hodnoty krajiny a její stability si musíme uvědomit, že právě zásadní význam má snížení lidských zásahů do krajiny.

Územní systém ekologické stability na území obce Hluk

Na katastrálním území obce Hluk se nachází nadregionální i regionální biocentra a biokoridory, jejichž přehled je uveden v tabulce (Tab. 9). Je zde uveden nadregionální biokoridor Hluboček – Čertoryje, jehož součástí je biocentrum Limany. Lokální biocentra a biokoridory jsou znázorněny na mapě v příloze 16.2 na konci práce.

Tab. 9 Přehled nadregionálních a regionálních prvků ÚSES obce Hluk

kód	kategorie	název	plocha (ha)	délka (m)
7095	NBC	Hluboček	1649	
70074	RBC	Sv. Antonínek	1,61	
70075	RBC	Kobylí hlava	111	
70076	RBC	Jasenová	13,5	
8154	NBK	Hluboček – Čertoryje	31,57	6 504
80145	RBK	Kolébky – Hluboček	14,46	3 510
80146	RBK	Hluboček – Vlčnovský háj	18,48	4 275
80150	RBK	Jasenová – Kobylí hlava	2,16	765

Zdroj: Břečka; Mitáček, 2011

Územní systém ekologické stability může také sloužit jako síť protipovodňových nebo protierozních prvků v krajině. V rámci ÚSES byl v Hluku v roce 2000 vybudován suchý poldr na potoce Žabínek v západní části obce asi 1,5 km SZ od středu obce (Obr. 6), a to jako protipovodňové opatření. Na území obce Hluk vznikly také agrární terasy a další agrární antropogenní tvary jako protierozní opatření.

Obr. 6 Suchý poldr v nivě potoka Žabínek

Zdroj: Veronika Lenhartová, 2019

Na katastrálním území obce Hluk se nyní připravuje komplexní pozemková úprava, která je nástrojem k vytváření územního systému ekologické stability. Pozemkovou úpravou vzniknou nové skladebné části ÚSES. Na katastrálním území obce Hluk se v kulturní krajině vytvářejí nová biocentra, biokoridory a interakční prvky z dotačních programů nebo v rámci pozemkových úprav (zařazeny do společných zařízení). Ze společných zařízení jsou realizovány výsadby vegetace v dosud nefunkčním biocentru, úpravy polních cest nebo budování suchých poldrů. Český svaz ochránců přírody v Hluku má v plánu realizaci tvorby tůní na vodním toku Okluky, čímž dojde k posílení ekologické stability krajiny a rozvoji biodiverzity.

8.3 Ochrana krajinného rázu, přírodní park a přechodně chráněné plochy

Dalšími z nástrojů obecné ochrany je ochrana krajinného rázu, zřizování přírodních parků a vyhlásování přechodně chráněných ploch.

ZOPK vymezuje krajinný ráz jako „přírodní, kulturní a historickou charakteristiku určitého místa či oblasti. Krajinný ráz je chráněn před činnostmi snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména umístování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonické měřítko a vztahy v krajině.“ V rámci ochrany krajinného rázu může orgán ochrany přírody zřídit přírodní

park jako místo s významnými estetickými a přírodními hodnotami, ale jen za předpokladu, že není chráněno jako zvláště chráněné území (ZOPK).

Katastrální území obce Hluk je charakterizováno jako harmonická kulturní krajina nacházející se v členité pahorkatině. Území obce plní především zemědělskou funkci. Chráněnými složkami krajinného rázu jsou např. kulturní památky nebo prvky krajinné zeleně. Zvýšenou hodnotou krajinného rázu se vyznačuje starší zástavba ve středu obce, oblast nazývaná Staré hory, oblast Babí hora a menší plocha v blízkosti Kobylí hlavy (Skybová; Merta, 2010).

Přechodně chráněné plochy vymezuje ZOPK jako „území s dočasným nebo nepředvídaným výskytem významných rostlinných nebo živočišných druhů, nerostů nebo paleontologických nálezů. Přechodně chráněná plocha se vyhláší na předem stanovenou dobu.“ Na území obce Hluk se momentálně nenachází žádné přechodně chráněné plochy.

9 Významné krajinné prvky ve vzdělávacím procesu

V praktické části bakalářské práce jsem vytvořila návrh učebního textu, jehož název je Ochrana přírody a krajiny a významné krajinné prvky Hlucka. Učební text byl vytvářen na základě RVP ZV, ŠVP ZŠ Hluk, analyzovaných učebnic zeměpisu a přírodopisu, literatury pojednávající o území obce Hluk a odborné literatury. Učební text rozšiřuje základní učivo místního regionu, základů ekologie a životního prostředí a rozvíjí tak klíčové kompetence žáků. V rámci RVP ZV bych učební text zařadila do vzdělávací oblasti Člověk a příroda, vzdělávacího oboru Zeměpis. Podle ŠVP ZŠ Hluk byl návrh učebního textu vytvořen pro žáky 8. ročníku, primárně Základní školy v Hluku, do výuky regionální geografie České republiky, konkrétně místního regionu v rámci vzdělávacího předmětu Zeměpis. Učební text má rozšířit základní učivo a přiblížit krajinu obce Hluk žákům. Návrh učebního textu jsem konzultovala s vyučujícími zeměpisu a přírodopisu ze Základní školy v Hluku. Učební text se vyučujícím zdál rozsáhlý, a proto by si text i termíny upravili do své konkrétní hodiny. Učební text se nepodařilo ověřit ve výuce. V případě zařazení do výuky by se text musel redukovat a přizpůsobit potřebám žáků do konkrétní hodiny. Do budoucna bych ráda v tématu pokračovala a rozpracovala jej, případně bych vytvořila výukový model s metodickým materiálem pro učitele, vytvořila formu hry do terénu nebo schémata, která by vhodně doplnila základ materiálu, který jsem v bakalářské práci vytvořila. Kvůli zachování struktury učebního textu nejsou uváděny citace přímo pod obrázky, ale jsou uvedeny v seznamu zdrojů. V následující podkapitole je uveden samotný obsah učebního textu.

9.1 Ochrana přírody a krajiny a významné krajinné prvky Hlucka

Krajina je všechen prostor, který nás obklopuje. Je utvářena jednotlivými **krajinnými prvky** jako jsou lesy, pole, louky. Krajina je velmi rozmanitá a plní řadu funkcí. Tvoří prostor pro rozmanité druhy rostlin a živočichů, které označujeme slovem **biota**. Rostliny, živočichové a ostatní organismy jsou propojeny vzájemnými vztahy a společně utvářejí **společenstva**. Společenstva organismů jsou propojená vazbami s neživou částí přírody a společně tvoří **ekosystém**. Pro každý ekosystém jsou typická společenstva rostlin a živočichů, která jsou přizpůsobena přírodním podmínkám daného prostředí. **Přírodní ekosystémy** jsou utvářeny na základě podmínek daného prostředí bez zásahu člověka (např. lesy). Vlivem člověka dochází ke vzniku **umělých ekosystémů** (např. pole).

Přírodní krajiny neporušené vlivem člověka jsou na území naší republiky vzácné. Většina krajin byla přeměněna člověkem a staly se z nich **krajiny kulturní**. V dřívější době většinu krajiny obce utvářely pole, polní cesty, lesy nebo louky. Do současné krajiny přibylo mnoho dalších krajinných prvků a staveb vytvořených člověkem. Příkladem jsou silnice, domy, přehrada, sportovní hřiště, koupaliště a další.

V současnosti je krajina stále více přetvářena činností člověka, proto je nutné zachování její přírodní rovnováhy a ochrana. Ochrana přírody a krajiny je na území České republiky zajišťována **zákonem o ochraně přírody a krajiny**. Krajinu chrání na úrovni územní jako zvláště chráněná území nebo na obecné úrovni ochrany.

Na základě zákona o ochraně přírody a krajiny je v České republice rozlišováno 6 kategorií **zvláště chráněných území**. Základní rozdělení je na **velkoplošná** a **maloplošná zvláště chráněná území**, která dohromady tvoří téměř 17 % území České republiky. Velkoplošná zvláště chráněná území tvoří **národní parky (NP)** a **chráněné krajinné oblasti (CHKO)**. Na území České republiky se nachází 4 národní parky. Jsou jimi Krkonošský NP, NP České Švýcarsko, NP Podyjí, NP Šumava. Na našem území máme 26 chráněných krajinných oblastí (CHKO). Ve Zlínském kraji se nachází CHKO Beskydy a CHKO Bílé Karpaty. Mezi maloplošná zvláště chráněná území se řadí **národní přírodní rezervace (NPR)**, **přírodní rezervace (PR)**, **národní přírodní památka (NPP)** a **přírodní památka (PP)**. Ochranu přírodních lokalit evropského významu má za úkol soustava **Natura 2000**. Soustava Natura 2000 tvoří dva typy chráněných území, kterými jsou ptačí oblasti a evropsky významné lokality (EVL). Na území ČR vyhláší UNESCO **biosférické rezervace**. Ve Zlínském kraji se nachází biosférická rezervace CHKO Bílé Karpaty. Zvláště chráněné rostliny a živočichové jsou sepsány v tzv. **červených seznamech** a **červených knihách** ohrožených druhů.

Na katastrálním území obce Hluk se nachází maloplošná zvláště chráněná území a evropsky významné lokality (EVL). Mezi maloplošná zvláště chráněná území patří **přírodní rezervace Kobylí hlava**, **přírodní památka Babí hora**, **přírodní památka Okluky** a **přírodní památka Pod Husí horou**. Evropsky významnými lokalitami v Hluku jsou **EVL Kobylí hlava** a **EVL Babí hora**. Do území obce Hluk zasahuje také EVL Jasenová, kterou pokrývají lesy a louky. Předmětem ochrany přírodní rezervace Kobylí hlava jsou původní kavýlové louky a teplomilné doubravy. Součástí PR Kobylí hlava je EVL Kobylí hlava. Předmětem ochrany přírodní památky Babí hora jsou společenstva širokolistých suchých

trávníků, mezofilních luk a teplomilných doubrav se zastoupením ohrožených druhů. Součástí PP Babí hora (Obr. 7) je EVL Babí hora. Na uvedených lokalitách rostou ohrožené druhy rostlin jako hadinec červený, koniklec velkokvětý nebo hlaváček jarní (Obr. 9). Ze vzácnějších druhů hmyzu zde byl pozorován brouk kozlíček hnědý nebo motýl pestrokřídlec podražcový (Obr. 10). PP Okluky (Obr. 8) a PP Pod Husí horou jsou význačnými lokalitami s jedinými výchozy púchovských slínů a sedimentů hluckých vrstev magurského flyše v České republice. Uvedené lokality jsou vhodné pro geologické exkurze.

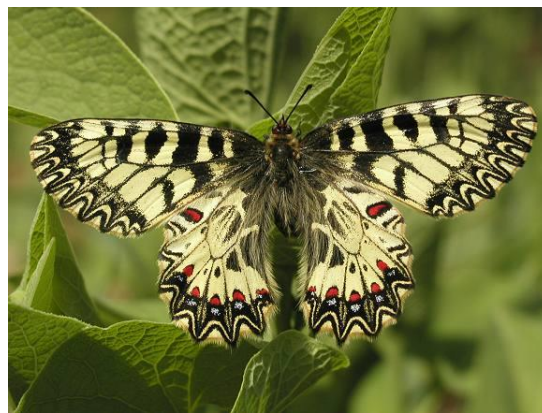
Obr. 7 PP Babí hora

Obr. 8 PP Okluky

Obr. 9 Hlaváček jarní

Obr. 10 Pestrokřídlec podražcový

Krajinu je důležité chránit i na obecné úrovni. Zákon o ochraně přírody a krajiny rozděluje **obecnou ochranu přírody a krajiny** na obecnou ochranu územní, druhovou a neživé části přírody a krajiny. Předmětem územní obecné ochrany přírody a krajiny jsou významné krajinné prvky, územní systém ekologické stability nebo krajinný ráz. Na základě obecné ochrany druhové jsou chráněny všechny druhy rostlin a živočichů, dřeviny rostoucí mimo les a volně žijící ptáci. Jeskyně jsou chráněny v rámci obecné ochrany neživé části přírody a krajiny.

Významné krajinné prvky (VKP) jsou chráněny pouze na obecné úrovni ochrany, ale jsou velmi významné na lokální úrovni. Významné krajinné prvky jsou hodnotnou částí krajiny utvářející její typický vzhled. Mají důležitý význam pro udržení **ekologické stability krajiny**. Ekologická stabilita krajiny představuje přírodní rovnováhu krajiny a její odolnost vůči vnějším vlivům. Příkladem ekologicky stabilní krajiny je les, naopak nestabilní jsou zemědělské krajiny (např. pole). Významné krajinné prvky nesmíme poškozovat ani ničit. VKP se rozdělují do dvou kategorií na tzv. **VKP ze zákona** a **VKP registrované**. Významnými krajinnými prvky ze zákona jsou všechny **lesy, vodní toky, rybníky, jezera, údolní nivy** nebo **rašeliniště**. V rámci těchto významných krajinných prvků jsou chráněny všechny druhy rostlin i živočichů. Některé významné krajinné prvky mohou být registrovány příslušným orgánem ochrany přírody. Registrovanými VKP mohou být zejména mokřady, stepní trávníky, remízy, meze, trvalé travní plochy, naleziště nerostů a zkamenělin, umělé i přirozené skalní útvary, výchozy i odkryvy a další. Významnými krajinnými prvky v obci Hluk jsou např. les Hluboček (Obr. 11), protékající vodní toky a jejich údolní nivy: říčka Okluky (Obr. 12), Boršický potok, Starohorský potok, potok Hluboček, potok Žabínek. Patří zde také rybník nazývaný Podkova, tři rybníčky na Boršickém potoce nebo jezero po levé straně cyklostezky do Ostrožské Lhoty. Na území obce Hluk se nachází jeden registrovaný významný krajinný prvek s názvem **Limany**. Limany jsou biocentrem v nadregionálním biokoridoru Hluboček – Čertoryje. Les Hluboček je součástí uvedeného biokoridoru a nachází se v severní části katastrálního území obce Hluk. Čertoryje je název národní přírodní rezervace v Bílých Karpatech. Tento VKP je zaregistrován obcí s rozšířenou působností Uherským Hradištěm.

Obr. 11 Les Hluboček a okolní pole

Obr. 12 Říčka Okluky a její údolní niva

Mezi významné krajinné prvky patří lesy. Lesní pozemky zabírají 20 % katastrálního území obce Hluk a pokrývají 33 % území naší republiky. Les je tvořen souvislým porostem dřevin vyššího stromovitého vzrůstu. Podle zastoupení dřevin rozlišujeme lesy listnaté, jehličnaté nebo smíšené. Lesy plní v krajině i v našem životě mnoho významných funkcí. Mají význam pro produkci dřeva využívaného jako palivo nebo průmyslová surovina. Les je velmi prospěšný z hlediska zachování krajiny a životního prostředí. Má všeobecný význam z hlediska produkce kyslíku, má vliv na oběh a zásobu vody v krajině. Lesy chrání půdy před odnosem a vysycháním. Snižují hlučnost, zachycují nečistoty z ovzduší a zvlhčují vzduch. Les je přirozeným ekosystémem pro společenstva rostlin, živočichů i hub. Na jaře v lese Hluboček vykvétá sasanka hajní, violka lesní nebo hrachor jarní. V lese pobývají běžné druhy ptáků jako sýkora koňadra, rehek domácí nebo datel černý. Žijí zde stromová zvířata např. kuna lesní, nebo lasice hranostaj. Z pozemních zvířat jsou to jezevec lesní nebo liška obecná. Ze zástupců sudokopytníků a lovné zvěře se zde vyskytuje srnec obecný, jelen evropský nebo prase divoké. Les Hluboček není příliš poničen, ale některé lesní porosty v naší republice jsou poničeny činností člověka nebo kůrovci.

Dalšími významnými krajinnými prvky jsou vodní toky a jejich údolní nivy, rybníky, jezera nebo rašeliniště. Uvedené VKP jsou ekosystémem pro řadu organismů vázaných na vodní prostředí. Stojaté vody tvoří ekosystémy rybníků nebo jezer. Břehy stojatých vod lemují rákosy, vrby nebo olše. Hladina stojatých vod je často pokryta sinicemi, řasami, prvky i drobnými korýši jako jsou perloočky nebo buchanky. Sinice a řasy se vytvářejí v důsledku nadbytku živin (např. fosforu) ve vodě a mají negativní vliv na jiné organismy. V přehradě Nové Díly byl zjištěn výskyt raka bahenního, ve vodním toku Okluky raka říčního. Společenstva vod tvoří také obojživelníci, např. skokan zelený nebo hmyz jako znakoplavky, vážky nebo potápníci. Na Hlucku se ve vodních plochách vyskytují různé druhy ryb. Patří mezi ně kapr obecný, lín obecný, štika obecná, pstruh potoční, střevele potoční a další. V rybnících a přehradě se vyskytují zástupci měkkýšů, mezi nimi je bahenka živorodá, bahnivka rmutná nebo plovatka bahenní. Z mlžů pak velevrub malířský nebo škeble říční. Vodní plochy obývají různí ptáci, např. kachna divoká, potápky, na přehradě lze občas pozorovat labuť velkou. Vzácně se v blízkosti vodního toku Okluky objevuje ledňáček říční. V okolí říčky Okluky se někdy vyskytuje ondatra pižmová, bobr evropský nebo hryzec vodní. Mokřady vytvářejí přechod mezi

vodními a suchozemskými ekosystémy. Řadí se mezi ně slepá ramena řek, bažiny, močály nebo rašeliniště. Významnými krajinnými prvky jsou rašeliniště. Nacházejí se v horách v chladném prostředí s dostatkem srážek. Vzniká zde rašelina rozkladem mechů rašeliníků. V katastrálním území obce Hluk se nevyskytují žádná rašeliniště.

Jak jste se již dozvěděli, tak významné krajinné prvky tvoří důležité ekosystémy pro řadu druhů rostlin i živočichů. Významné krajinné prvky mohou být součástí **biocenter** a **biokoridorů**. Biokoridory nejčastěji tvoří vodní toky nebo pásy zeleně v krajině sloužící pro volný pohyb živočichů. Biokoridory propojují jednotlivá biocentra, která jsou místy s vhodnými životními podmínkami pro řadu druhů organismů. Příklady biocenter jsou přírodní stanoviště, ekosystémy i zvláště chráněná území. V krajině se nachází tzv. **interakční prvky**. Interakčními prvky mohou být společenstva na okrajích ekosystémů, remízky v poli, samostatně stojící stromy, parky uprostřed obce, aleje nebo ovocné sady. Z jednotlivých biocenter, biokoridorů a interakčních prvků se skládá **územní systém ekologické stability (ÚSES)**. Společně s významnými krajinnými prvky jsou předmětem obecné ochrany přírody a krajiny. ÚSES zajišťuje propojení biocenter přes biokoridory, případně interakční prvky. Hlavním cílem ÚSES je zachování ekologické stability a biodiverzity v kulturní krajině. **Biodiverzitou** rozumíme biologickou rozmanitost živých organismů. Ekologickou stabilitu krajiny můžeme podpořit tvorbou nových biocenter a biokoridorů. I na katastrálním území Hluku se v kulturní krajině vytvářejí nová biocentra a biokoridory z dotačních programů. Kromě tvorby nových biocenter a biokoridorů můžeme pomoci s kosením luk pro zachování biodiverzity, přispět můžeme také sbíráním odpadků. Velký význam a řadu funkcí má výsadba a ochrana zeleně a listnatých dřevin v rámci obce. Výsadba zeleně přispívá ke zlepšení životního prostředí a zachování ekologické stability v krajině, která je narušována činností člověka. Jakákoliv zezeň vytváří útočiště pro mnoho organismů a v neposlední řadě tvoří v krajině estetický dojem. Právě pro zachování estetické funkce krajiny, její ekologické stability a rozmanitosti společenstev organismů je nutná ochrana na úrovni zvláště chráněných území i obecné ochrany významných krajinných prvků nebo územního systému ekologické stability.

Návrh otázek a úkolů k učebnímu textu

Jaká maloplošná zvláště chráněná území nacházející se na území obce Hluk znáte?

Co znamená pojem ekologicky stabilní krajina?

Uveďte konkrétní významné krajinné prvky nacházející se na území obce Hluk.

Znáte v Hluku další oblasti, jež můžeme zařadit do obecné ochrany přírody?

Uveďte, z jakých částí se skládá územní systém ekologické stability.

Uveďte příklady, jak můžeme přispět k zachování ekologické stability krajiny.

10 Slovníček důležitých pojmů

Hlavním tématem bakalářské práce jsou významné krajinné prvky. S tímto termínem však souvisí několik dalších pojmů, které jsou v kapitole vysvětleny. Slovníček vybraných pojmů byl vytvořen na základě definic vymezených zákony, ze slovníků nebo z odborné literatury. Převzaté definice pojmů jsou v textu citovány. Legislativní pojmy jsou užívány v samotném textu bakalářské práce. Ve slovníčku jsou pojmy zjednodušeny pro snadnější pochopení učitelů a žáků. Vybrané pojmy jsou zakomponovány do návrhu učebního textu.

Významný krajinný prvek (significant landscape component)

Významný krajinný prvek je hodnotná část krajiny z přírodního i estetického hlediska, která utváří charakteristický vzhled krajiny nebo pomáhá k udržení její stability. Podle zákona jsou VKP všechny lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera a údolní nivy. Registrovanými VKP se dále mohou stát i jiné části krajiny, např. mokřady, stepní trávníky, remízy, naleziště nerostů a zkamenělin aj.

Les (forest)

Lesem se rozumí souvislý porost dřevin stromovitého vzrůstu s různým druhovým složením.

Rašeliniště (wetland)

Rašeliniště je území s nahromaděnou organickou hmotou (rašelina) z důvodu nedostatečného rozkladu v důsledku nadměrného množství vody a nedostatku kyslíku.

Vodní tok (water course – brook, stream, river)

Vodní tok je povrchová voda tekoucí přirozeným či umělým korytem vlastním spádem. Příklady vodních toků jsou potoky, říčky nebo řeky.

Údolní niva (valley floodplain)

Údolní nivou je ploché akumulární údolní dno vodního toku tvořené naplaveninami, které se nachází mezi dvěma říčními terasami. Při povodních je zaplavována.

Rybník (pond)

Rybník je uměle vytvořená a regulovatelná vodní nádrž sloužící především pro chov ryb. Rybník může být zásobován vodou z vodního toku nebo vodou dešťovou či podzemní.

Jezero (lake)

Jezero je přirozená sníženina zemského povrchu vytvořená přirozenými pochody, která byla vyplněna dešťovou vodou.

Krajinný prvek (landscape component)

Krajinný prvek je část krajiny, kterou můžeme pozorovat a která utváří její vzhled, například vodní tok, skupina stromů, pole, louka, skála aj.

Krajina (landscape)

Krajina je část geograficky vymezeného území tvořená souborem ekosystémů, na které působí přírodní i člověkem řízené (antropogenní) procesy.

Přírodní krajina (natural landscape)

Přírodní krajina je krajina vytvořená pouze přírodními krajinnými procesy a krajinnými prvky bez zásadních vlivů člověka, např. původní lesy nebo louky.

Kulturní krajina (cultural landscape)

Kulturní krajina je přírodní krajina pozměněná nebo vytvořená činností člověka, například sady, vinice, pole nebo lesy ovlivněné činností člověka.

Ekosystém (ecosystem)

Ekosystém je základní funkční soustava živých rostlin a živočichů vzájemně propojená vazbami a jejich neživým prostředím. Rozlišujeme přírodní (např. les) a umělý ekosystém (např. pole).

Společenstvo (cenosis)

Společenstvo je soubor populací všech druhů rostlin, živočichů a mikroorganismů obývajících určitou plochu (Jakrlová; Pelikán, 1999).

Ekologická stabilita (ecological stability)

Podle Matějčka (2007) je ekologická stabilita schopnost ekosystému odolávat vlivům okolního prostředí.

Územní systém ekologické stability (Territorial System of Ecological Stability)

Územní systém ekologické stability je vzájemně propojený soubor ekologicky stabilnějších částí krajiny, jehož cílem je udržení ekologické rovnováhy v krajině. Rozlišuje se místní, regionální a nadregionální systém ekologické stability. Skladebnými částmi ÚSES jsou biokoridory, biocentra a interakční prvky (Matějček, 2007).

Biocentrum (biocentre)

Biocentrum je část kulturní krajiny s vhodnými životními podmínkami pro výskyt společenstev rostlin a živočichů. Existují funkční biocentra tvořená lesem nebo loukou, a také potenciální biocentra, která lze vysadit na polích (např. remízek, travnatý porost).

Biokoridor (biocorridor)

Biokoridor je lineární úsek krajiny obvykle tvořený vodním tokem nebo pásem zeleně přírodního nebo přírodě blízkého původu. Biokoridor propojuje jednotlivá biocentra a umožňuje tak migraci organismů.

Interakční prvek (interaction component)

Interakční prvek je úsek krajiny, který umožňuje rozvoj rostlin a živočichů v krajině. Interakční prvky tvoří společně s biocentry a biokoridory skladebné části ÚSES. Příkladem mohou být remízky, skupiny stromů nebo parky.

11 Závěr

Provedením analýzy vybraných učebnic zeměpisu a přírodopisu jsem zjistila, že se termín významný krajinný prvek objevuje pouze v jedné z deseti analyzovaných učebnic přírodopisu a zeměpisu. Avšak tomuto termínu není v učebnici věnována velká pozornost. Na druhou stranu se téměř ve všech učebnicích vyskytovaly konkrétní významné krajinné prvky a s nimi související pojmy. Konkrétní významné krajinné prvky v učebním textu plnily funkci životního prostředí pro společenstva organismů. Na základě analýzy učebnic jsem vytvořila tabulku a graf znázorňující četnost výskytu vybraných pojmů v učebnicích. Provedením analýzy RVP ZV a ŠVP Základní školy Hluk nebyl termín významný krajinný prvek zjištěn. Na základě tohoto šetření jsem vytvořila návrh učebního textu, který shrnuje téma ochrany přírody a krajiny a také významných krajinných prvků. Navržený učební text má rozsah kolem 1700 slov včetně navržených otázek a úkolů k učebnímu textu. Z pojmů používaných v učebním textu jsem vytvořila slovníček 18 pojmů, kde jsou jednotlivé pojmy zjednodušeny pro snadnější pochopení žáků a učitelů. Jedinou jistotou, jak žákům předat tyto pojmy, je jejich zařazení v rámci učebnic a výuky.

Významné krajinné prvky hrají nezastupitelnou roli v krajině. Společně se skladebnými částmi územního systému stability jsou důležitým nástrojem pro zachování biologické i krajinné rozmanitosti a ekologické stability krajiny. Vytvořila jsem mapu rozmístění biocenter a biokoridorů územního systému ekologické stability na území obce Hluk, která může vhodně doplňovat zpracovaný učební text. Ekologická stabilita krajiny je důležitá i pro zachování estetické funkce krajiny. Je v našem zájmu omezit zásahy do krajiny, protože přeměnou krajiny dochází k narušení životního prostředí, nejen pro rostliny a živočichy, ale především pro člověka samotného.

12 Summary

The main part of the thesis deals with the analysis of chosen textbooks of geography and biology for the 2nd degree elementary school. The analysis of textbooks is performed to find out if the term significant landscape components and related concepts are appeared in these textbooks. The theoretical part also consists the analysis of the framework educational program of elementary education and the school educational program of the elementary school in Hluk near Uherské Hradiště. In the next part of the thesis I dealt with the physicalgeographical characteristics of the area of interest. The characteristics of the town Hluk near Uherské Hradiště defines the territory of the town, its natural conditions including geological structure, geomorphological division of the relief and the soil, hydrological and climatic conditions and biogeographical characteristics surrounding of the town. There are also the specially protected areas located in the town Hluk and the land use of the town. Next part of the thesis deals with the general protection of the nature and landscape related to the significant landscape components and the territorial system of ecological stability. In the practical part of the thesis is created the textbook of the significant landscape components and the protection of the nature and landscape for the elementary school in Hluk based on the analyzed textbooks. There is created vocabulary of the concepts related to the significant landscape components for students and teachers based on the concepts used in the textbook.

13 Seznam použité literatury a zdrojů

Literární zdroje

BŘEČKA, Jan a Jiří MITÁČEK. *Hluk: dějiny města*. Hluk: Město Hluk, 2011, s. 9-48. ISBN 978-80-254-9705-0.

DEMEK, Jaromír a kol. *Zeměpisný lexikon ČR*. Vydání 2. Brno: AOPK ČR, 2006, 580 s. ISBN 80-86064-99-9.

HRABEC, Jaroslav a kol. *Zvláště chráněná území přírody Zlínského kraje*. Zlínský kraj: Kodiak s.r.o., 2017, 276 s. ISBN 978-80-87833-26-1.

JAKRLOVÁ, Jana a Jaroslav PELIKÁN. *Ekologický slovník terminologický a výkladový*. Praha: Fortuna, 1999, 144 s. ISBN 80-7168-644-1.

LÖW, Jiří. *Rukověť projektanta místního územního systému ekologické stability: metodika pro zpracování dokumentace*. Brno: Doplněk, 1995, 122 s. ISBN 80-85765-55-1.

MATĚJČEK, Tomáš. *Malý geografický a ekologický slovník: příručka pro školy i veřejnost*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2007, 132 s. ISBN 978-80-86034-68-3.

MÁCHAL, Aleš et. al. *Malý ekologický a environmentální slovníček*. Brno: Rezekvítek, Hrách na zdi, 1996, 48 s.

MÍCHAL, Igor. *Ekologická stabilita*. 2. rozšířené vydání. Brno: Ministerstvo životního prostředí ČR, 1994, 275 s. ISBN 80-85368-22-6.

PETŘÍČEK, Václav (2012). *Významné krajinné prvky*. In MACHAR, Ivo et. al. *Ochrana přírody a krajiny v České republice: vybrané aktuální problémy a možnosti jejich řešení*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 165-173. ISBN 978-80-244-3041-6.

TOLASZ, Radim. *Atlas podnebí Česka: Climate atlas of Czechia*. Praha: Český hydrometeorologický ústav, 2007, 255 s. ISBN 978-80-244-1626-7.

Vybrané učebnice schválené doložkou MŠMT

BOČANOVÁ, Tereza, et al. *Hravý zeměpis 6: planeta Země: pro 6. ročník ZŠ a víceletá gymnázia: v souladu s RVP*. 2. vydání. Praha: Taktik, 2017, 120 s. ISBN 978-80-7563-112-1.

ČABRADOVÁ, Věra, et al. *Přírodopis pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2003, 120 s. ISBN 80-7238-211-X.

ČABRADOVÁ, Věra, et al. *Přírodopis 7: učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2005, 128 s. ISBN 80-7238-424-4.

ČERVENÝ, Pavel, et al. *Zeměpis pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2003, 124 s. ISBN 80-7238-209-8.

DANČÁK, Martin. *Přírodopis 6, Rostliny: učebnice pro 6. ročník základní školy*. Olomouc: Prodos, 2015, 111 s. ISBN 978-80-7230-294-9.

DVOŘÁK, Jiří, Alice KOHOUTOVÁ a Pavel TAIBR. *Zeměpis 7 pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2005, 128 s. ISBN 80-7238-304-3.

CHALUPA, Petr, Stanislav HORNÍK a Jaromír DEMEK. *Zeměpis 9: pro základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2009, 110 s. ISBN 978-80-7235-415-3.

JEŘÁBEK, Milan, et. al. *Zeměpis 8 pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2006, 128 s. ISBN 80-7238-486-4.

ŠVECOVÁ, Milada a Dobroslav MATĚJKA. *Přírodopis 9 pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2007, 128 s. ISBN 978-80-7238-587-4.

VANĚČKOVÁ, Ivana, et. al. *Přírodopis 8: pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2006, 128 s. ISBN 80-7238-428-7.

Internetové zdroje

Kolektiv. *Metodická instrukce odboru obecné ochrany přírody a krajiny MŽP k registraci významných krajinných prvků*. Včetně příloh 1 a 2. Věstník MŽP, Ročník XIII, červenec 2013, částka 7, s. 98-113.

Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/metodicka_instrukce_k_vkp

Kronika obce Hluk. [online]. 2021. [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <http://www.kronikahluk.cz/>

Ministerstvo vnitra České republiky. *Informativní počty obyvatel v obcích*. [online]. 2021. [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/informativni-pocty-obyvatel-v-obcich.aspx>

Ministerstvo životního prostředí. [online]. 2021. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.mzp.cz/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. 2017. [cit. 2021-03-22]. 166 s. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/4986/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. 2021. [cit. 2021-03-22]. 164 s. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/4983/>

SKYBOVÁ, Marie a Lukáš MERTA. *Vyhodnocení vlivů Územního plánu Hluk na životní prostředí*. [online]. 2010. [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <https://www.mesto-uh.cz/uzemni-plan-hluk>

Základní škola Hluk [online]. 2019. [cit. 2021-03-22]. Školní vzdělávací program pro 1. až 9. ročník. 401 s. Dostupné z: <https://www.zshluk.cz/wp-content/uploads/2020/09/skolni-vzdelavaci-program.pdf>

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. [online]. 1992. [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/www/platnalegislativa.nsf/58170589E7DC0591C125654B004E91C1/%24file/z114_1992.pdf

Zdroje obrázků, tabulek a příloh

Obr. 1: RVP ZV, 2017

Obr. 2: vlastní zpracování

Obr. 3: vlastní zpracování v QGIS, Krajský úřad Zlínského kraje. *Katastrální mapa obce Hluk*. 2020. [data poskytnuta v shp]; ČÚZK. *Základní mapa ČR*. [online]. 2021. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://geoportal.cuzk.cz/WMS_ZM25_PUB/WMSservice.aspx

Obr. 4: ČÚZK, 2021, vlastní zpracování

Obr. 5: Copernicus Land Monitoring Service. *CORINE Land Cover*. [online]. 2021. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover/clc2018>

Obr. 6: Veronika Lenhartová, 2019

Obr. 7: Zdeněk Podešva, 2004; https://nature.hyperlink.cz/uh/Babi_hora.htm

Obr. 8: Zdeněk Podešva, 2003; <https://nature.hyperlink.cz/uh/Okluky.htm>

Obr. 9: Zdeněk Podešva, 2003; https://nature.hyperlink.cz/uh/Kobyli_hlava.htm

Obr. 10: Zdeněk Podešva; https://nature.hyperlink.cz/uh/Babi_hora.htm

Obr. 11: Veronika Lenhartová, 2020

Obr. 12: Veronika Lenhartová, 2019

Tab. 1 – Tab. 7: RVP ZV, 2017, vlastní zpracování

Tab. 8: vlastní zpracování

Tab. 9: Břečka; Mitáček, 2011

Příloha 16.1: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. *Maloplošná zvláště chráněná území*. [online]. 2021. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z:

<https://gis-aopkcr.opendata.arcgis.com/>

ČÚZK. *Základní mapa ČR*. [online]. 2021. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z:

https://geoportal.cuzk.cz/WMS_ZM25_PUB/WMSservice.aspx

Příloha 16.2: Krajský úřad Zlínského kraje. *Územní systém ekologické stability*. 2020. [cit. 2021-04-20]; [data poskytnuta v shp].

ČÚZK. *Základní mapa ČR*. [online]. 2021. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z:

https://geoportal.cuzk.cz/WMS_ZM25_PUB/WMSservice.aspx

Příloha 16.3: Česká geologická služba. *Geologická mapa*. [online]. 2021. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://mapy.geology.cz/>

Příloha 16.4: Česká geologická služba. *Půdní mapa*. [online]. 2021. [cit. 2021-04-20].

Dostupné z: <https://mapy.geology.cz/>

14 Seznam obrázků

Obr. 1 Systém kurikulárních dokumentů v roce 2017	13
Obr. 2 Četnost výskytu pojmu v učebnicích	33
Obr. 3 Katastrální území obce Hluk (výřez z mapy)	35
Obr. 4 Využití ploch v obci Hluk [%].....	42
Obr. 5 Krajinný pokryv obce Hluk a okolí (výřez z mapy)	43
Obr. 6 Suchý poldr v nivě potoka Žabínek	50
Obr. 7 PP Babí hora.....	54
Obr. 8 PP Okluky	54
Obr. 9 Hlaváček jarní.....	54
Obr. 10 Pestrokřídlec podražcový	54
Obr. 11 Les Hluboček a okolní pole	55
Obr. 12 Říčka Okluky a její údolní niva	55

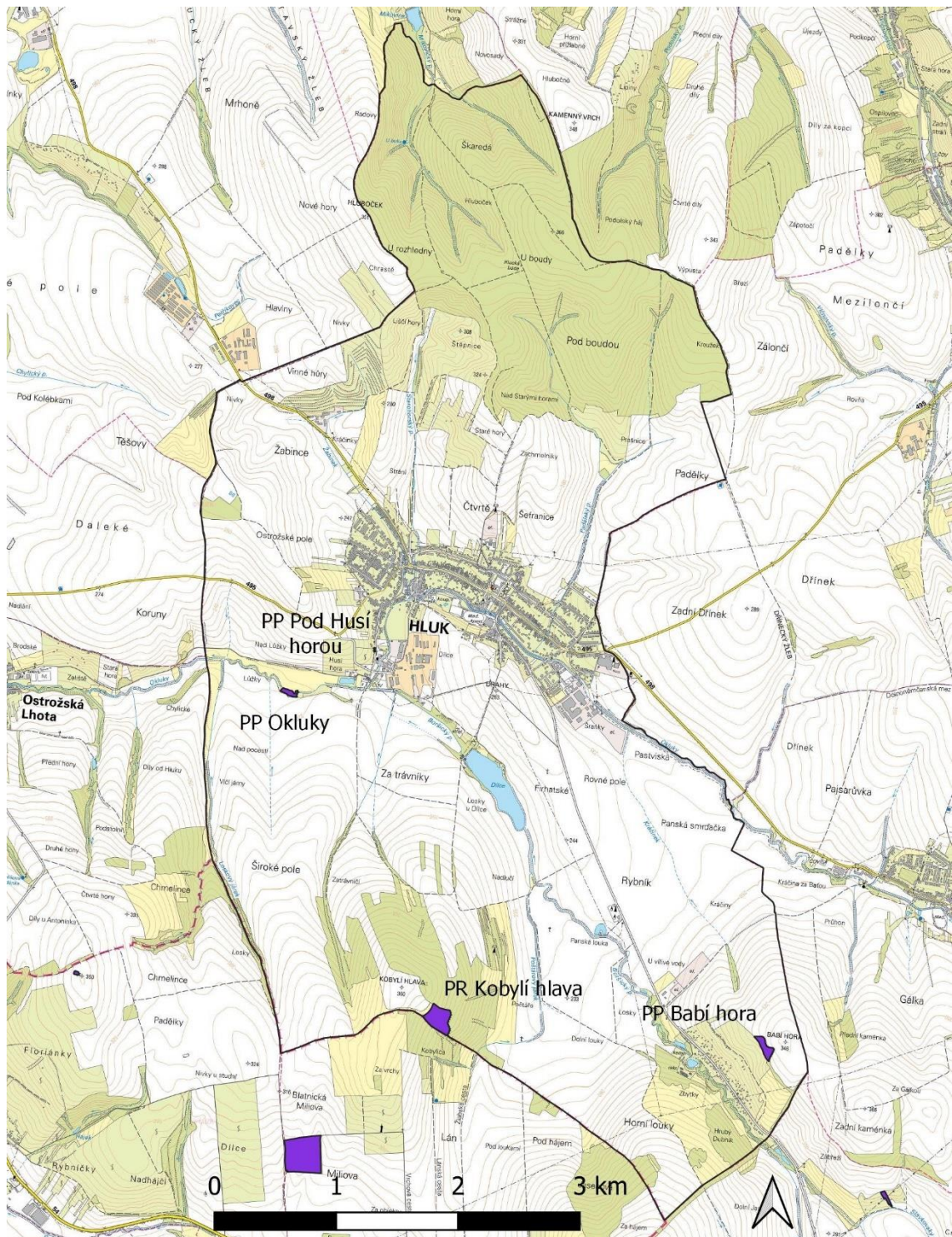
15 Seznam tabulek

Tab. 1 Vzdělávací obsah Biologie hub	15
Tab. 2 Vzdělávací obsah Biologie rostlin	15
Tab. 3 Vzdělávací obsah Biologie živočichů	16
Tab. 4 Vzdělávací obsah Základy ekologie.....	16
Tab. 5 Vzdělávací obsah Životní prostředí.....	17
Tab. 6 Vzdělávací obsah Česká republika	18
Tab. 7 Vzdělávací obsah Terénní geografická výuka, praxe a aplikace	18
Tab. 8 Výskyt vybraných pojmů v analyzovaných učebnicích	32
Tab. 9 Přehled nadregionálních a regionálních prvků ÚSES obce Hluk.....	49

16 Seznam vázaných příloh

Příloha 16.1 Maloplošná zvláště chráněná území v katastrálním území obce Hluk (výřez z mapy).....	71
Příloha 16.2 Územní systém ekologické stability katastrálního území obce Hluk (výřez z mapy).....	72
Příloha 16.3 Geologická mapa 1 : 50 000 (výřez z mapy).....	73
Příloha 16.4 Půdní mapa 1 : 50 000 (výřez z mapy)	75

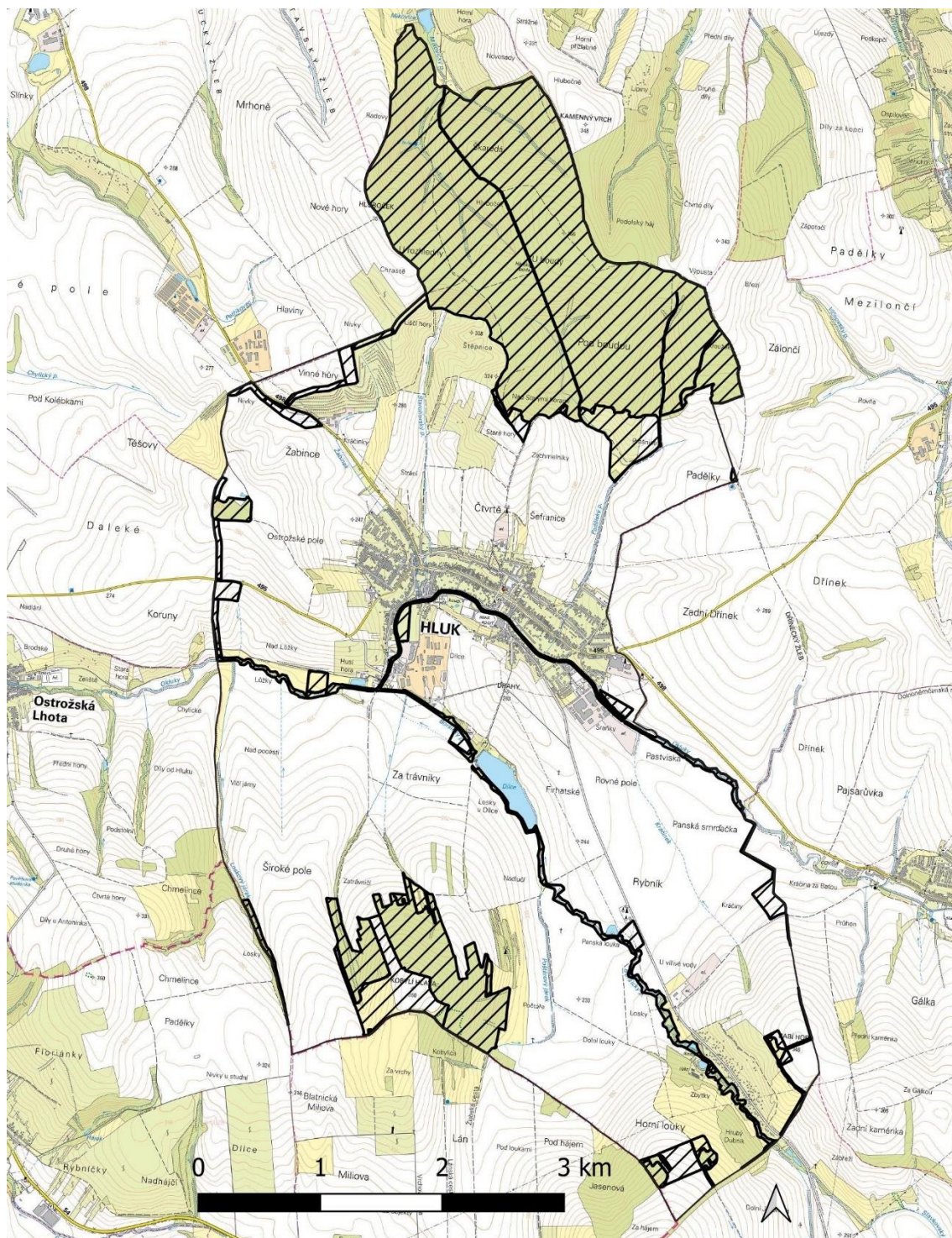
Vázané přílohy

■ Maloplošná zvláště chráněná území

Příloha 16.1 Maloplošná zvláště chráněná území v katastrálním území obce Hluk (výřez z mapy)

Zdroj: AOPK ČR, 2021, vlastní zpracování v QGIS

▨ Lokální biocentrum

— Lokální biokoridor

Příloha 16.2 Územní systém ekologické stability katastrálního území obce Hluk (výřez z mapy)

Zdroj: Krajský úřad Zlínského kraje, 2020, vlastní zpracování v QGIS

Horniny GeoČR50

kvartér

KENOZOIKUM

KVARTÉR

	1	navážka, halda, výsypka, odval
	6	nivní sediment
	7	smíšený sediment
	9	slatina, rašelina, hnilokal
	11	písek, štěrč
	12	písčito-hlinitý až hlinito-písčítý sediment
	13	kamenitý až hlinito-kamenitý sediment
	34	suťový kužel, osyp
	16	spraš a sprašová hlína
	26	písek, štěrč
	25	písek, štěrč
	36	nevytříděné štěrky
	31	písek, štěrč

vídeňská pánev

vídeňská pánev (moravská část)

KENOZOIKUM

NEOGÉN

	1853	písky, pestré jíly s vložkami písků a štěrčů
	1864	jíly, prachovité jíly, prachy, prachovce, píský, místy s polohami štěrčů
	1859	prachovité jíly, píský, místy štěrky

flyšové pásmo

magurská skupina příkrovů

KENOZOIKUM

PALEOGÉN

	1898	pískovec, jílovec
	1922	pískovec, jílovec
	1931	jílovec
	1929	pískovec, jílovec
	1921	pískovec, jílovec, slínovec
	1905	pískovec, jílovec

MEZOZOIKUM–KENOZOIKUM

KŘÍDA–PALEOGÉN

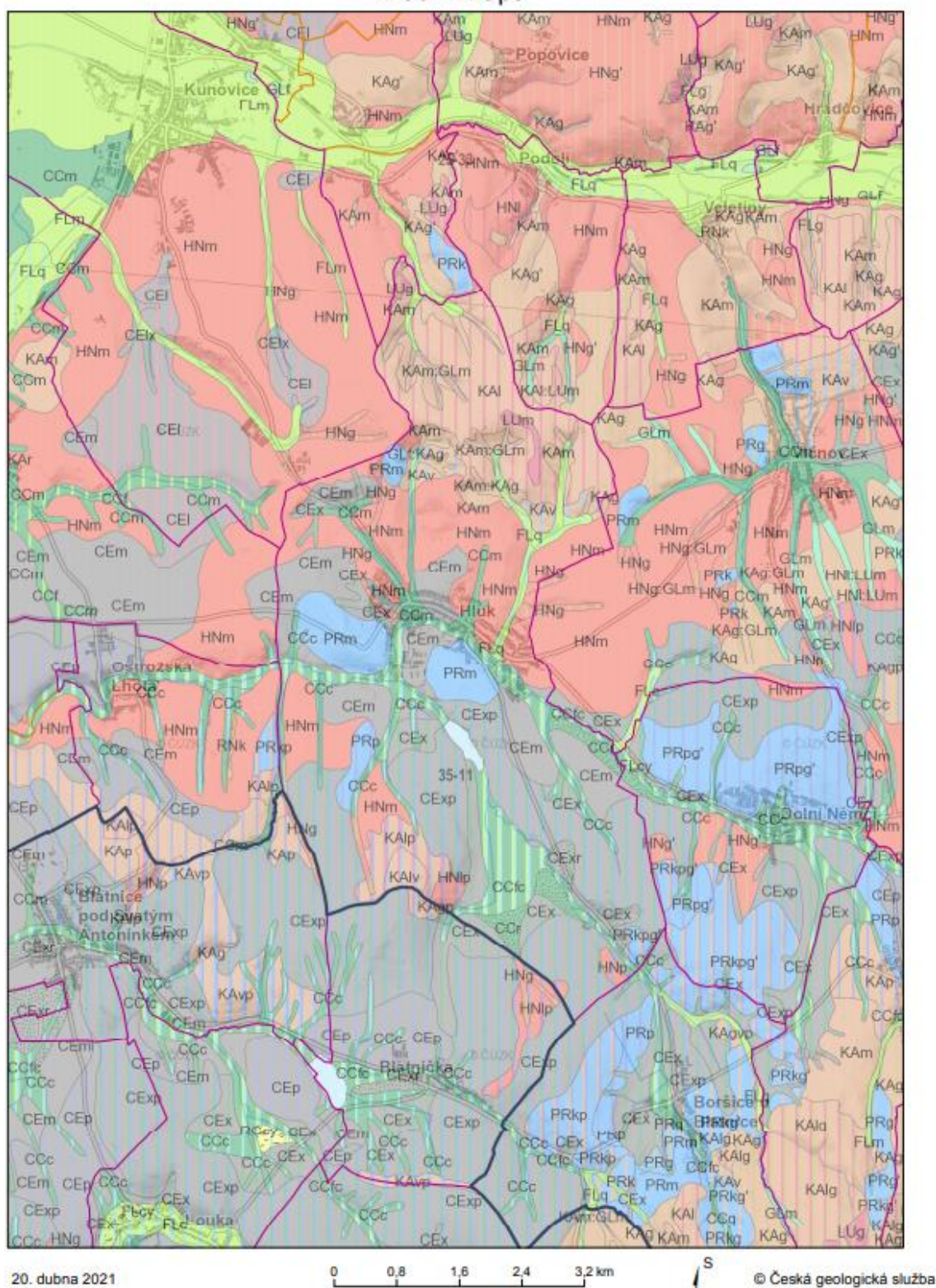
	1933	pískovec
	1932	pískovec, jílovec

MEZOZOIKUM

KŘÍDA

	1938	pískovec, jílovec
	1937	slín, slínovec
	1936	pískovec, vápenec, jílovec
	1939	pískovec, vápenec, jílovec

Půdní mapa

Příloha 16.4 Půdní mapa 1 : 50 000 (výřez z mapy)

Zdroj: Česká geologická služba, 2021

Půdní typologie (TKSP ČR)

	RNk	ranker kambický		CCfc	černice fluvická karbonátová
	PRm	pararendzina modální		CCq	černice glejová
	PRg'	pararendzina slabě oglejená		CCc	černice karbonátová
	PRng	pararendzina melanická oglejená		CCr	černice arenická
	PRk	pararendzina kambická		CEm	čermozem modální
	PRkg'	pararendzina kambická slabě oglejená		CEl	čermozem luvická
	PRkg	pararendzina kambická oglejená		CElx	čermozem luvická černická
	PRkp	pararendzina kambická pelická		CEx	čermozem černická
	PRkpg'	pararendzina kambická pelická slabě oglejená		CExp	čermozem černická pelická
	PRg	pararendzina oglejená		CExr	čermozem černická arenická
	PRp	pararendzina pelická		CEp	čermozem pelická
	PRpg'	pararendzina pelická slabě oglejená		HNm	hnědozem modální
	RGcy	regozem karbonátová psefitická		HNg'	hnědozem slabě oglejená
	FLm	fluvizem modální		HNI	hnědozem luvická
	FLg	fluvizem oglejená		HNlp	hnědozem luvická pelická
	FLq	fluvizem glejová		HNg	hnědozem oglejená
	FLc	fluvizem karbonátová		HNp	hnědozem pelická
	FLcy	fluvizem karbonátová psefitická		LUm	luvizem modální
	CCm	černice modální		LUg	luvizem oglejená
	CCf	černice fluvická		KAm	kambizem modální
	KAgvp	kambizem oglejená vyluhovaná pelická		KAg'	kambizem slabě oglejená
	KAgp	kambizem oglejená pelická		KAi	kambizem luvická
	KAv	kambizem vyluhovaná		KAig	kambizem luvická oglejená
	KAvp	kambizem vyluhovaná pelická		KAiv	kambizem luvická vyluhovaná
	KAp	kambizem pelická		KAip	kambizem luvická pelická
	KAr	kambizem arenická		KAg	kambizem oglejená
	GLm	glej modální			
	GLf	glej fluvický			
		vodní plochy			